

Beroligelse 2.0: Teori, praksis og rammevilkår i en ny tid

Ole Martin Stormoen

Norsk utenrikspolitisk institutt, Norge

Sammendrag

Konseptet beroligelse utgjør en del av «arvesølv» i norsk sikkerhetspolitikk. Russlands siste invasjon av Ukraina har aktualisert debatten om den «klassiske» beroligelsen: de selvpålagte begrensningene på alliert militær aktivitet i Norge. I denne artikkelen forstås beroligelse som mer enn det å «slipe ned» den alliansebaserte avskrekkingen. Konseptuelt er det derfor hensiktsmessig å skille mellom to typer beroligelse: *passiv* og *aktiv*. En konseptuell oppdatering vil være nyttig for å forstå beroligelsens ulike form(er), mulige effekt(er) og konseptets fortsatte relevans i Norges forhold til Russland – i en tid der den teknologiske utviklingen og markante geopolitiske endringer endrer rammevilkårene og forutsetningene som beroligelse er tuftet på. En mer spesifisert forståelse av konseptet inkluderer en bredere del av norsk utenrikspolitikk – både i teori og i praksis – og inkluderer en rekke samarbeids- og konfliktflater i det norsk-russiske forholdet som går ut over den «klassiske» beroligelsen. Denne artikkelen argumenterer ut fra premisset om at vi ikke vet om beroligelse virker etter hensikten. Beroligelse, et konsept som i utgangspunktet bygget på etterkrigstids-realismens verdenssyn og logikk, bør derfor også analyseres med andre teoretiske «linser» som kan gi bedre forståelse av effektene av de ulike formene for beroligelse i en verden med andre rammevilkår enn da Holst lanserte konseptet.

Nøkkelord: sikkerhetspolitikk • Forsvaret • Norge • utenrikspolitikk • internasjonal politikk

Kontaktinformasjon: Ole Martin Stormoen, e-post: olems@nupi.no

©2023 Ole Martin Stormoen. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Stormoen, O. M. (2023). Beroligelse 2.0: Teori, praksis og rammevilkår i en ny tid. *Internasjonal Politikk*, 81(2), 158–187. <http://dx.doi.org/10.23865/intpol.v81.5276>

Innledning¹

Drastiske endringer skjer gjerne sakte, og så helt plutselig.² Den gradvise forverringen i forholdet mellom Russland og de fleste vestlige land ble til brå kollaps den 24. februar 2022. Russlands pågående invasjon har knust alle illusjoner om en retur til 1990-tallets gryende liberalisering og utviklingsoptimisme, et håp som siden okkupasjon av Krym-halvøya og deler av Donbas i 2014 har fremstått som mer og mer urealistisk. Hvem som i størst grad har skylda for – og hva som er hovedårsakene til – forvitringen i relasjonen mellom Russland og Vesten³ i de to tiårene forut for den pågående krigen, er sammensatt og til en viss grad omdiskutert (Baev, 2022; Foreign Affairs, 2022; Mearsheimer, 2019, 2014; Poast, 2022; Wilhelmsen, 2021). Årsaker og skyld til side: Status er at forholdet mellom Moskva og mange vestlige land, Norge inkludert, er like spent og antagonistisk som under de kaldeste delene av den kalde krigen.

Også på andre områder har den geopolitiske situasjonen endret seg markant i tiårene etter Sovjetunionens oppløsning. Verden har blitt mer sammenvevd, og derfor mer uoversiktlig og kompleks. Stater er i større grad koblet sammen av en friere flyt av ideer og teknologi, og gjennom mer integrerte markeder, infrastruktur og institusjoner. Dermed blir selve sikkerhetskonseptet utvidet: Teknologiske fremskritt og økt interaksjon kan gi grobunn for gjensidig tillit, sammenfallende interesser og samarbeid – men også for konflikt. Flere kontaktflater gjør at moderne konflikter utkjemper på flere arenaer enn de rent sikkerhetspolitiske, med et større repertoar av maktmidler (Farrell & Newman, 2019; Leonard, 2021). Endringene synliggjør de tallrike interesse- og verdikonfliktene i forholdet mellom Russland og Norge. Det kan argumenteres for at norsk velferd, sikkerhet og handlefrihet igjen kan bli truet av den økende rivaliseringen mellom Russland og Vesten, og – i ytterste konsekvens – en eskalerende stormaktskonflikt der Norge blir part. For å bidra til å forhindre en slik utvikling har norske beslutningstakere noen velprøvde sikkerhetspolitiske verktøy for hånden.

Helt siden etterkrigstiden har norsk sikkerhetspolitikk vært preget av praksiser som forsker og senere statsråd Johan Jørgen Holst senere navnga som *avskrekking* og *beroligelse* (Holst, 1966, 1967; Rottem, 2007; Skogan, 1980). Begrepsparet illustrerer norsk sikkerhetspolitikks janusansikt – en dualitet som har dype historiske og politiske røtter. Den konkrete utformingen av – og forholdet mellom – de to strategiene har vært et sentralt politisk spørsmål siden alliansebasert avskrekking ble en del av

¹ Jeg vil takke IPs redaktører og fagfeller for svært nyttige, konstruktive og innsiktsfulle forslag og kommentarer. Jeg vil også rette en stor takk til Karsten Friis, Lars Gjesvik, Erik Reichborn-Kjennerud, Øyvind Svendsen, Rolf Tamnes, Svein Efestad, Eskil Jakobsen, Øystein Solvang, Elana Wilson Rowe, Maria Gilen Røysamb, Julie Wilhelmsen og Rita Augestad Knudsen for innspill, kritikk, kommentarer og nyttige diskusjoner på ulike stadier i skriveprosessen. Alle gjenværende feil og mangler er mitt ansvar alene.

² Basert på Hemingways beskrivelse av hvordan en konkurs arter seg, fra *Og solen går sin gang*: «Først gradvis og så plutselig» (Hemingway, 1926/1929, s. 136).

³ Vesten forstås i denne sammenheng som Natos og EUs medlemsland, samt de landene som regnes som nære allierte av disse.

norsk strategisk tenkning etter andre verdenskrig. Fra baseerklæringen av 1949 og frem til i dag har denne balanseringen vært retningsgivende når norske myndigheter har utformet norsk sikkerhetspolitikk, med det formålet å håndtere landets forhold til naboen i øst: «Forholdet til Russland er dimensjonerende for vår utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det baserer seg på balanse mellom avskrekking og beroligelse», fastslo daværende utenriksminister Søreide (Søreide, 2021). Den sittende regjeringen Støre har understreket at norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk skal være «beroligende» («Hurdalsplattformen», 2021). Konseptene har en særstilling i norsk sikkerhetspolitisk diskurs. Men, beroligelse, i motsetning til avskrekking, har ikke fått den akademiske oppmerksomheten denne statusen skulle tilsi. Denne artikkelen vil derfor i all hovedsak omhandle førstnevnte.

Til tross for at beroligelse nærmest på refleks omtales i sikkerhetspolitiske planer og strategier, blir det sjeldent brukt mye tid og plass på å utdype hva beroligelse er, hva det skal oppnå, eller hvordan en slik effekt skal måles eller vurderes. Det er heller ikke alltid klart om beroligelse forstås som et mål eller et middel, eller begge deler.⁴ Kritikere av konseptet har betegnet det som en «liturgi» som mangler en logisk begrunnelse, en nærmest rituell del av diskursen rundt norsk sikkerhetspolitikk (Diesen, 2021). Er det slik at beroligelse i stor grad handler om identitet og «indremedisin»; at begrepet først og fremst er et kompromiss mellom ulike krefter i norsk politikk med ulike oppfatninger av hvordan Norge skal posisjonere seg vis-à-vis stormaktene? Andre stiller spørsmål ved om «kald-krigsterminologien er relevant for å forstå sikkerhets- og forsvarsdynamikken i dag» (Bjerga, 2021). Kan konseptet hindre, snarere enn bidra til, gode sikkerhetspolitiske analyser? I lys av den pågående krisen i forholdet mellom Russland og Vesten argumenteres det også for at den rent praktiske beroligelsen, den ene halvparten av det sikkerhetspolitiske «arvesølv», er modent for skroting (Dalhaug, 2022). I nyere tid har diskusjonene omkring nytten, relevansen og den praktiske utformingen på norsk beroligelse, med enkelte unntak, sjelden vært akkompagnert av en grundig *teoretisk* analyse.⁵ De eksisterende analysene av konseptet er i stor grad underteoretisert og har ofte et historisk, militærfaglig eller militærstrategisk fokus (eksempelvis Moen, 1998).

Denne artikkelens første del belyser konseptets teoretiske utgangspunkt og hvordan det har blitt operasjonalisert gjennom praksiser som de *selvpålagte begrensningene* på alliert militært nærvær i fredstid. Videre vil artikkelen ved hjelp av ulike teoretiske tilnærminger til internasjonal politikk belyse ulike forståelser av begrepets innhold og mulige virkninger. Denne analysen gir et grunnlag for en mer finmasket konseptualisering av begrepet; delt inn i henholdsvis *passiv* og *aktiv* beroligelse.

⁴ Med samfunnsvitenskapelig sjargong: Det er ofte uklart om beroligelse blir forstått som en avhengig (et utfall) eller en uavhengig variabel (årsak).

⁵ Dette gjelder i særdeleshet i offisielle dokumenter og uttalelser, men også til en viss grad i akademiske analyser. Blant unntakene er Rotttem (2007), Oma (2021) og Diesen (2021), samt masteroppgaver av Bragstad (2016) og Dramstad (2021).

Beroligelse forstås dermed både i den «klassiske» forstanden, som det å *avstå* (passiv) fra visse handlinger for å redusere spenning (i form av selvpålagte restriksjoner på alliert militært nærvær i fredstid), men også i en utvidet forstand som det å *aktivt* drive frem ulike bi- eller multilaterale prosesser eller tilstander (politiske, økonomiske og kulturelle) som skal redusere risikoen for eskalering og konflikt gjennom å skape, kultivere og fordype felles normer, forståelser, identiteter, interesser, og gjensidig materiell avhengighet.

Videre vil et diagram knytte konseptet til empiriske og hypotetiske eksempler på hvordan ulike utenriks- og sikkerhetspolitiske initiativ og praksiser kan forstås i lys av denne artikkelens konseptualisering. Diagrammet illustrerer hvordan *beroligelse*, i ulike former og med ulike teoretiske effekter, kan knyttes til et bredt utvalg av praksiser spredt utover det norske utenriks- og sikkerhetspolitiske spektrum i relasjonen til Russland – praksiser som i varierende grad også vil kunne ha en innvirkning på den *parallelle* strategien avskrekking.

En mer spesifisert forståelse av begrepet gir et grunnlag for å belyse hvordan de lange linjene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk kan bli påvirket av endringene som preger internasjonal politikk i dag. Artikkelen tar utgangspunkt i de dynamikkene Holst mente var sentrale for beroligelse som konsept, og analyserer hvordan begrepet rommer mer i dag enn da det gradvis tok form under den kalde krigen. Hvilke forutsetninger har endret seg siden den gang, og hvordan kan endringer i vår forståelse av dynamikkene og rammevilkårene for internasjonal politikk påvirke *hva* konseptet inneholder og hvordan det *kan* (eller *skal*) ha effekt i dagens skiftende sikkerhetspolitiske kontekst? Og, om enn noe mer spekulativt: Kan man anta at praksiser fra den kalde krigen har den samme effekten i dagens kontekst?

Beroligelse: Konseptets opphav, praksiser og logikk

Beroligelse ville manglet en teoretisk og praktisk eksistensberettigelse hvis det ikke var for konseptets gjennomteoretiserte motsats: *avskrekking*.⁶ Hvorfor berolige hvis man ikke avskrekker? Mens avskrekkingens litteraturen er solid forankret i etablert

⁶ Klassisk avskrekking kan, litt forenklet, deles inn i to forskjellige avarter: avskrekking som *nektelse* og avskrekking som *avstraffelse*. Nektelse skal hindre motparten i å oppnå sine mål, for eksempel ved å bygge opp et sterkt, defensivt innrettet forsvar. Avstraffelse handler om å gjengjelde en motparts fiendtlige handlinger, for eksempel ved bruk av atomvåpen. Begge disse formene søker å gjøre kostnadene ved en fiendtlig handling så store at de overgår den mulige gevinsten. I et asymmetrisk maktforhold, som i tilfellet Norge–Sovjetunionen/Russland, vil småstaten som regel mangle ressursene som kreves for å bygge opp en troverdig avskrekking på egen hånd. Brorparten av avskrekkingen vil da måtte settes bort til allierte, i Norges tilfelle gjennom Nato (les; USA). En utvidet forståelse av avskrekking inkluderer strategier som bygger på liberal teori i fagdisiplinen internasjonal politikk (IP). Denne skolen argumenterer for at avskrekking også kan oppnås via gjensidig avhengighet og gjennom etablerte normer mot spesifikke handlemåter. For en kortfattet og konsis beskrivelse av de ulike avskrekkingstrategiene, se Kristiansen og Hoem (2019). For mer omfattende analyser av den akademiske debatten rundt avskrekking, se for eksempel Jervis (1989) og Huth (1999).

IP-teori, er det mer særnorske konseptet *beroligelse*⁷ blitt mindre gjenstand for debatt og nytenkning som utvider, utfordrer eller nyanserer Johan Jørgen Holsts opprinnelige analyse. Holsts konseptualisering er utgangspunkt for denne artikkelens analyse av begrepets betydning og relevans i dag – i lys av den politiske og faglige utviklingen som har funnet sted i de nesten seks tiårene siden konseptet ble lansert.

Et historisk konsept som *beroligelse* må forstås i lys av den konteksten det oppstod i. Politikken og prinsippene som Holst beskrev og analyserte tok form i de første årene av den andre verdenskrig, med daværende forsvarsminister Jens Christian Hauge som den kanskje viktigste strateg og arkitekt. Norges eksplisitte vestvending gjennom Nato-medlemskapet i 1949 markerte et tydelig sikkerhetspolitisk veivalg, begrunnet i ivaretagelsen av norske interesser og sikkerhet, men også med et ideologisk og verdimeslig tilsnitt som gir gjenklang i dag. Utenriksminister Halvard Langes tale til Oslo Militære Samfund i 1948 gjorde det klart at Norge ikke kunne være «likegyldige til den ideologiske kampen mellom demokrati og totalitært styre» (Lange, 1948, s. 160). Veivalget synliggjorde flere sikkerhetspolitiske linjer og prinsipper som skulle sikre norske kjerneinteresser i en verden preget av et stadig kaldere forhold mellom øst og vest. Begrepet *beroligelse*, som Holst navnga knapt to tiår etter frigjøringen i 1945, konseptualiserte norske myndigheters veletablerte militære og politiske strategi for å signalisere defensive intensjoner og et ønske om fred og lavspenning.

Praksisene som la bånd på allierte aktiviteter var hovedsakelig motivert av tre hensyn: å signalisere forståelse for Sovjetunionens interesser og bekymringer, å sikre nasjonal suverenitet, og å opprettholde en bred sikkerhetspolitisk konsensus i det politiske Norge. Holst var den første til å presentere en helhetlig og teoretiserende analyse av denne sikkerhetspolitikken.

Opprinnelse og operasjonalisering

Den første, grundige beskrivelsen av *beroligelsens* logikk finnes i Johan Jørgen Holsts artikkel i *Internasjonal Politikk* i 1966, samt i en mer utfyllende form i boken *Norsk sikkerhetspolitikk i strategisk perspektiv* fra 1967 (Holst, 1966, 1967). Holst beskrev, drøftet og systematiserte logikken i, og implikasjonene av, etablerte norsk praksiser og politikk overfor Sovjetunionen: Avskrekking i form av nasjonale militære disposisjoner og allianse og integrasjon med Nato, *kombinert* med selvpålagte restriksjoner for permanent alliert militært nærvær på norsk jord, forbud mot lagring av atomvåpen, og begrensninger på alliert øvelsesvirksomhet i Norge generelt, og i Finnmark

⁷ I den internasjonale litteraturen finnes det studier som bruker konsepter som *assurance*, *restraint* og *reassurance* for å beskrive praksiser som faller inn under en bred forståelse av *beroligelse* (se f.eks. Knopf, 2012; Steele, 2019). I *praksis* ser man at det i spente situasjoner tas hensyn til eskalasjonsfare, som da amerikanske myndigheter først utsatte, og så avlyste rutinemessige prøveopp-skytinger av interkontinentale Minuteman III-missiler i mars-april, 2022 (se f.eks. Stewart & Ali, 2022).

spesielt.⁸ De tre elementene har, på tross av enkelte justeringer og presiseringer, bestått som bærende elementer i det som betegnes som norsk beroligelse overfor Sovjetunionen og senere Russland.

Operasjonaliseringene av disse begrensningene, ned på detaljnivå, har vært gjenstand for livlig politisk debatt i de periodene hvor endringer (politiske, strategiske og teknologiske) har tvunget frem ulike problemstillinger (se f.eks. Bragstad, 2016; Dramstad, 2021; Cullen & Stormoen, 2020; Tamnes, 1997, s. 100–132). Den politiske dragkampen handlet ofte om begrensninger på avskrekkingens geografiske og materielle innretning: Hvor langt nord kunne man forhåndslagre alliert materiell, og *hvilket* materiell skulle ikke kunne lagres der?⁹ Andre stridsspørsmål handlet om i hvor stor grad det skulle legges til rette for alliert virksomhet i Norge, samt forbudet mot at allierte fly skulle bruke norske baser som utgangspunkt for flyvninger øst for 24. breddegrad.

I praksis betydde begrensningene at avskrekkingen ble mindre avskrekkende og mer tannløs, men også mer forutsigbar. Detaljene i debatten om begrepet beroligelses praktiske innhold har kunnet fremstå som nærmest trivielle, selv om ulike standpunkt sprang ut fra ulike oppfatninger av om disse praksisene ville bidra til lavspenning. Begrensningene, ut over en ren symbolverdi, handlet også om mer enn å «slipe ned» avskrekkingen. Diskusjonene hadde et klart ideologisk snitt: Hva man anså som beroligende og ikke, og ideene omkring hvordan ulike praksiser kunne kringkaste et ønske om gjensidig transparens, tillit og stabilitet, hintet til iboende antakelser om hvordan beroligelse (og avskrekking) ville kunne påvirke motparten. Og derfor også om praksisene kunne hindre at Norge ikke ble sett på som et (mulig) oppmarsjområde eller springbrett for et alliert angrep på Sovjetunionen/Russland – et insentiv for å angripe eller okkupere norsk jord i en tenkt stormaktskonflikt.

Beroligelsens logikk – fra begrensninger til gryende samarbeid

Holsts analyse av internasjonal politikk bar preg av datidens dominerende retning innenfor fagfeltet, realismen. Realismen beskrev et null-sum-spill; en usikker og anarkisk verden der stater stadig søkte mer sikkerhet og/eller makt på bekostning av andre. Kun en skjør balanse stormaktene mellom stod i veien for konflikt. Balansen ble opprettholdt ved at stormaktene (og deres allierte) forsøkte å øke sin sikkerhet ved, for eksempel, å utvikle nye våpensystemer, noe som kunne skape usikkerhet hos motparten, som igjen kunne føre til ytterligere usikkerhet og opprustning, og så videre. Denne dynamikken, som realisten John Herz beskrev som «sikkerhetsdilemmaet»

⁸ Den gjeldende norske politikken på området blir med jevne mellomrom understreket fra offisielt hold (se f.eks. Søreide & Bakke-Jensen, 2018).

⁹ Utstyr og våpen som ble oppfattet som for offensive, som for eksempel det amerikanske marinekorpsets A-6 angrepsfly med kapasitet til å bære atomvåpen, ble ikke godkjent for forhåndslagring. For en kortfattet oppsummering av utviklingen i det norsk-amerikanske forsvarssamarbeidet, se Cullen og Stormoen (2020).

(Herz, 1950), utgjorde en kjerne i Holsts analyse (Holst, 1967, s. 21), og i forlengelse også hans forståelse av forholdet mellom Nato og Sovjetunionen.

Norges geostrategiske plassering satte landet i en ubehagelig situasjon siden den rådende teknologien og stormaktenes interesser tilsa at Norge og nordområdene var av helt sentral betydning. Småstater, mente Holst, måtte som alle andre stater forholde seg til den usikkerheten som fulgte med de geopolitiske realitetene (Holst, 1967, s. 22). Usikkerhet knyttet til i hvilken grad Sovjet utgjorde en *umiddelbar* trussel for norsk sikkerhet var for Holst et sidespor og et spørsmål om kortsiktige, militære disposisjoner. Behovet for en langsiktig og samstemt sikkerhetspolitikk bunnet heller i den mer grunnleggende strukturelle usikkerheten, «i selve den karakter som det internasjonale samfunn har fått» (Holst, 1967, s. 22) – basert på en tro på Norge hadde handlingsrom til å motvirke et gryende sikkerhetsdilemma på Natos viktige nordlige flanke.

Holsts (og Norges) løsning var vektlegging av *beroligelse* som en likeverdig komponent til avskrekkingen som fulgte med Nato-medlemskapet. Hensikten var å forme avskrekkingen til norske forhold og norske interesser. Beroligelsen signaliserte en *ensidig* villighet til å begrense alliert aktivitet i Norge – som isolert sett ville økt avskrekkingen – men som ville kunne så tvil om de rent defensive norske intensjonene. Holst fastslo at norsk «sikkerhetspolitikk er således i spesiell grad et spørsmål om politisk strategi» (Holst, 1967, s. 33). Utsagnet antydte at beroligelse omhandlet mer enn forsvarspolitik og begrensinger på allierte, militære disposisjoner i snever forstand.

Holsts analyse var deskriptiv, men med en klart preskriptiv undertone i de teoretiserte årsakssammenhengene mellom politikk og virkning. Hans forståelse av beroligelse antok at Norge og Sovjetunionen hadde felles interesser som kunne trues av en potensiell konflikt (Skogan, 2009). Han hevdet at beroligelse dermed kunne ha en rolle ut over det å kommunisere fredelige hensikter gjennom å begrense avskrekkingen. I denne forståelsen finnes spiren til en form for beroligelse med et ambisjonsnivå ut over den klassiske, *passive* beroligelsen. Sikkerhetspolitikken var ikke bare en kamp om sikkerhet og makt, men «også et samvirke for felles trygghet og fortsatt eksistens» (Holst, 1967, s. 23). I Holsts analyse var kombinasjon av avskrekking og beroligelse det som best tjente den kanskje viktigste sikkerhetspolitiske målsettingen – å minimere faren for et sovjetisk angrep på Norge. I stedet for å lene seg utelukkende på en null-sum-logikk som koblet materiell makt til økt *relativ* sikkerhet, argumenterte Holst for at kombinasjonen av å dempe avskrekkingen og samtidig søke samarbeid og interessefellesskap kunne senke risikoen for krig og konflikt. Hensikten var «selvfølgelig å influere på Sovjetunionens hensikter, snarere enn i for seg å demme opp for den russiske militære kapasitet» (Holst, 1967, s. 33). Norsk sikkerhetspolitikk skulle bidra til et gjensidig ønske om stabilitet, og til en stabil og forutsigbar situasjon hvor sovjeterne ikke ville oppfatte norsk politikk som truende. Beroligelsen var basert på antakelsen om at norske og sovjetiske *interesser* ikke var «absolutt motsatte» (Holst, 1967, s. 34). Gjensidig sikkerhet kunne også oppnås ved

å utnytte et sammenfallende ønske om lavspenning, også ved å gi «påskjønnelser» i form av ensidige begrensninger betinget av at Sovjetunionen ikke gjorde «truende disposisjoner» (Holst, 1967, s. 33–34).

Analysen hvilte også på antakelsen om at motparten var mottakelig for de signalene som ble sendt. Holst understreket at sikkerhetspolitikk i stor grad var *kommunikasjon*. Det måtte derfor være samsvar mellom disposisjoner og den rent verbale kommunikasjonen (Holst, 1967, s. 33). Kun da ville signalene ha den nødvendige troverdigheten – en sentral forutsetning for både avskrekking og beroligelse. Sovjeterne ble også ansvarlige for å bidra til at de selvpålagte begrensningene ble opprettholdt, siden uforholdsmessige sovjetiske disposisjoner og operasjonsmønstre ville kunne resultere i endringer på norsk side (Holst, 1967, s. 34). Begrensningene, som i praksis var kostbare i den forstand at de begrenset avskrekkingen og i realiteten kunne svekke forsvarsevnen, fungerte som uomtvistelige beviser på at ønsket om lavspenning ikke bare var tomme ord. Politisk forutsigbarhet og klar kommunikasjon skapte troverdighet og signaliserte Norges rent defensive intensjoner på det sikkerhetspolitiske feltet (Holst, 1967, s. 40).

Holst beskrev og rettferdiggjorde etterkrigstidens norske politikk ved å teoretisere hvordan beroligelse forhindret at usikkerheten i det internasjonale systemet førte til et sikkerhetsdilemma i nord. Ved å nære de gjensidige interessene av å holde spenningen lav ble det internasjonale systemets usikkerhet holdt i sjakk, og Norge ble sikrere, fastslo Holst. Logikken i analysen kan på noe forenklet vis oppsummeres som realisme ispedd spirer fra strømninger som senere kom til å få samlebetegnelsen (neo)liberalisme, en nyere, teoretisk retning som Holst hadde kjennskap til fra sin periode i amerikanske sikkerhetspolitiske forskningsmiljøer (Skogan, 2009, s. 785).

Arne Olav Brundtlands omtrent samtidige teori om den «nordiske balansen» må nevnes som et bidrag med de samme undertonene. Norske og danske begrensninger, svensk nøytralitet og Finlands vennskapsavtale med Sovjetunionen la til rette for en dynamisk likevekt der økt «nærvær eller press fra den ene av supermaktene i ett av landene kunne møtes med mottrekk fra landene på den andre siden» (Leira, 2009). Supermaktene, ble det antatt, ønsket å opprettholde status quo i Norden og var derfor tilbakeholdne overfor de enkelte statene. Norge, mente Holsts kollega på NUPI, kunne rettferdiggjøre en beroligende tilnærming i stormaktsspillet også ut fra hensynet til en nordisk balanse og avspenning innenfor den overordnede spenningen i en bipolar verden (Brundtland, 1966).

De senere omveltningene i den geopolitiske konteksten, i særlig grad under 1990-tallets geopolitiske tøvær, bød på nye og mer lovende rammevilkår for det Holst identifiserte som et uforløst, potensielt interessefelleskap som fikk ut over den passive beroligelsen i form av selvpålagte begrensninger. I tiårene etter Holsts analyse har de relevante teoretiske diskusjonene innenfor disiplinen blitt mer mangfoldige og nyanserte i synet på hva som kan skape og forhindre konflikt i internasjonal politikk, samtidig som flere av premissene som dannet grunnlaget for de selvpålagte restriksjonene har endret seg.

Beroligelse i en ny tid – akademisk teori og politisk praksis

Flere tiår med akademisk debatt rundt de problemstillingene Holst pekte på muliggjør en bredere teoretisk legitimering og forståelse av konseptet beroligelse. Den klassiske *passive beroligelsen* har sitt logiske hjem innenfor realismen som også er den forståelsesrammen som Holst tok utgangspunkt i, og som i stor grad har preget debatten om avskrekking og beroligelse (Børresen et al., 2004; Riste, 2005; Rottem, 2007). Robert Jervis' forskning har kanskje den mest direkte relevansen for samtidens forståelse av den *passive* beroligelsen. Jervis nyanserte sikkerhetsdilemmaet og de konfliktskapende dynamikkene som Holst baserte sin sikkerhetspolitiske analyse på, men beskrev også hvordan den passive formen for beroligelse – selvpålagte restriksjoner – kunne stagge konflikt.

Jervis utdypet sikkerhetsdilemmaets to ulike stadier; henholdsvis tolknings- og handlingsfasen. Jervis påpekte det rent subjektive og psykologiske elementet i tolkningene av motpartens motiver og intensjoner (Jervis, 1976) og viste i tillegg hvordan handlingsfasen, hvordan en part agerer eller reagerer (eller ikke) på bakgrunn av tolkningsfasen, kunne lede til en negativ spiral: Rent defensive handlinger kan av den ene part mistolkes som truende, hvorpå motpartens reaksjon automatisk blir tolket som aggressiv, som igjen fører til ytterligere mistolkninger som kan drive frem stadig mer fiendtlige handlinger (Jervis, 1976, s. 75). I et slikt scenario vil det være stor usikkerhet knyttet til neste trekk: Skal man signalisere en intensjon om å berolige motparten gjennom ord og handlinger, eller øke avskrekkingen for å bøte på frykt og usikkerhet knyttet til motpartens planer (Booth & Wheeler, 2013, s. 133)?

Jervis' modeller utbroderte logikken som Holst oppfattet som gjeldende for norsk sikkerhetspolitikk. Modellene illustrerte at interaksjon basert på et gjensidig ønske om sikkerhet, gitt at partene er rasjonelle aktører i en anarkisk verden, kan lykkes selv i et miljø preget av den usikkerheten som ledet til et sikkerhetsdilemma. Spiralmodellen legitimerte dermed beroligelsens logikk som en mulig motgift mot avskrekkingensmodellens fryktskapende potensial. I praksis har det betydd, som Oma påpeker, at de to modellene har fungert som parallelle teoretiske grunnsteiner i norsk sikkerhetspolitikk siden 1949 (Oma, 2021) på tross av at de bygger på ulike antakelser om de grunnleggende motivene bak Sovjetunionens og senere Russlands sikkerhetspolitikk; henholdsvis frykt (spiralmodellen) og grådighet/maktambisjoner (avskrekkingensmodellen). Norsk politikk, i praksis, går ut fra at begge deler kan være sant.

Spiralmodellen teoretiserer at beroligelse kan virke – så lenge staters handlinger drives frem av grunnleggende frykt¹⁰ og usikkerhet. Men, modellen kan også lede til det Ken Booth og Nicholas J. Wheeler beskriver som et *sikkerhetsparadoks*: På tross

¹⁰ Booth og Wheeler (og teoretikerne de lener seg på) begrenser ikke frykt til kun *materiell sikkerhet*. Stater (eller ledere) kan også agere fordi de frykter tap av status og prestisje, fordi de ikke vil fremstå som svake og sårbare, frykt for tap av makt av velstand, og så videre (Booth & Wheeler, 2018, s. 135–137).

av et *gjensidig* ønske om økt sikkerhet kan to aktører som prøver å forbedre sin egen sikkerhet (uten at det skal gå på bekostning av den andres sikkerhet) utilsiktet øke spenningen ved å handle på en måte som *tolkes* som aggressiv, samtidig som at motpartens handlinger kun forstås som et uttrykk for den samme aggressiviteten (Booth & Wheeler, 2018, s. 136). Resultatet er mindre sikkerhet for alle. Paradokset illustrerer tolknings- og handlingsfasens iboende potensial for at gjensidige misforståelser og feiltolkninger av intensjoner og motiver kan lede til utfall som er i strid med ens egne interesser. Paradokset grunnes den usikkerheten som er sikkerhetsdilemmaets fundament. Den samme grunnleggende usikkerheten er en konstant også i relasjonen mellom Norge og Sovjetunionen/Russland – så lenge fredelige intensjoner ikke kan kommuniseres på en måte som *garanterer* at den oppfattes slik av motparten.

Johan Jørgen Holst understreket at beroligelse i stor grad var å regne som kommunikasjon. Logikken i dette aspektet ved Holsts forståelse av konseptet har blitt nærmere beskrevet og formalisert i Andrew Kydds forskning på tillit og mistillit in internasjonal politikk (Kydd, 1997, 2000, 2003). Tillit blir til over gjentatt interaksjon og samarbeid, og troverdigheten i signalene som sendes til motparten vil i stor grad avhenge av hvor kostbare de er – at avsenderen faktisk tilbyr (og dermed risikerer) noe av verdi (Kydd, 2000). I mellomstatlige forhold preget av mistillit hevder Kydd at den ene parten må være villig til å ta et ensidig og til en viss grad risikabelt initiativ for å frigjøre det latente potensialet for en mer tillitsfull relasjon til en motpart man egentlig ikke stoler på. Kydds tese antyder at det vil være en kumulativ effekt av alle former for interaksjon som vil kunne bidra til tillitsbyggingen. Holsts beskrivelse av de etablerte norske praksisene som han betegnet som beroligelse pekte på den samme logikken. «Forsvarspolitik er også kommunikasjon med omverdenen», skrev Holst, og en motpart vil søke bekreftelse på verbale utsagn ved å se på hvilke *handlinger* som foretas (Holst, 1967, s. 33).

Også andre perspektiver fra forskningslitteraturen bidrar til å nyansere en «mekanisk», strukturell og rasjonalistisk forståelse av hvordan både *passiv* og *aktiv* beroligelse påvirker mellomstatlige forhold. Selv om neoliberalismen baserer seg på de samme grunnleggende antakelsene om stater som rasjonelle aktører i et internasjonalt system styrt av strukturelle krefter, er tradisjonen preget av at den vokste frem i en tid med mer fred og samarbeid. Innenfor fagdisiplinen internasjonal politikk (IP) har neoliberalismens teorier utfordret den konvensjonelle konseptualiseringen og forståelsen av avskrekking, og pekt på at avskrekking også kan oppnås gjennom gjensidig avhengighet og etablering av sterke normer for atferd og såkalt «myk makt» (Keohane & Nye, 1987; Nye, 2011, 2017a, 2017b). Denne instrumentaliseringen av gjensidig avhengighet og «myk makt» i en mer sammenvevd verden åpenbarer også hvordan liberalismens iboende tiltro til endring, utvikling og rasjonelt samarbeid er relevant for en utvidet forståelse av beroligelse, der også *aktive* initiativ, tiltak og handlinger som går utover *passive*, selvpålagte begrensninger gis forklaringskraft. Liberalismens variabel-sum-logikk peker på at andre sider ved norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk som potensielt viktige verktøy for å fremme

norske interesser. Mens avskrekking skal fryse eller binde en konflikt (status quo), vil *aktiv* beroligelse som strategi kunne forstås i lys av liberalismens imperativ: Å skape, utnytte og institusjonalisere tillit, normer, regler og interaksjon basert på å utnytte felles interesser for å skape gevinst for alle, men også for å gjøre kostnadene ved konflikt så høye som mulig – og dermed senke risikoen for at konflikter oppstår eller eskalerer.

Varianter av slike former aktivitet kan være både militær og sivil. I militær form som etablerte kanaler for dialog, varsling og transparens, samt felles øvelses- og beredskapsaktivitet. Liberalismen vektlegger også rollen som «internasjonale organisasjoner, transnasjonale selskaper og ikke-statlige organisasjoner» kan spille i mellomstatlige forhold (de Carvalho & Leira, 2020). Sivile initiativ kan handle om felles utvikling og forvaltning av ressurser. Norsk utenrikspolitikk har generelt sett vært preget av utviklingsoptimisme.

Troen på at sivil dialog og samarbeid kunne bidra til fred og avspenning har lange tradisjoner. Fagbevegelsen, på tross av sterk motstand blant «haukene» i Arbeiderpartiet, hadde utstrakt kontakt med sovjetisk LO gjennom store deler av den kalde krigen, med hovedmål om å bidra til fred og lavspenning ved å bedre forholdet mellom Sovjetunionen og Norge fra grasrota og opp (Tjelmeland, 2014, s. 604). Den norske utenrikspolitikken på 2000-tallet bar også preg av denne optimismen, også på det økonomiske feltet. Praktiske eksempler inkluderer blant annet det skrinlagte Shtokman-prosjektet som innebar samarbeid om olje og gassutvinning, med planlagte leveranser av LNG til USA. De politiske vyene og ambisjonene kom klart frem i daværende utenriksminister Støres tale ved Universitetet i Tromsø i 2005: «Vi vil at Barentshavet skal utvikles videre som ‘et samarbeidets hav’, et fredsprosjekt, med norske interesser i samvirke med russiske interesser og – der det er naturlig – med interesser fra vestlige land. Vi vil knytte en stor nordlig samarbeidsvev av ulike partnere fra flere land» (Støre, 2005). Shtokman-prosjektet kollapset i kjølvannet av sterkt fallende gasspriser i 2008, og den generelle trenden har siden vært at det har blitt stadig mindre norsk-russisk forretningsvirksomhet, særlig i etterkant av den russiske annekteringen av Krym og deler av Donbas i 2014 og de påfølgende vestlige sanksjonene (Pedersen, 2018; Sverdrup & Rowe, 2015).

Institusjonalisering og samkvem kan også skape eller rotfeste samarbeid selv om det på andre områder er økende spenning. Vellykkede eksempler er den norsk-russiske forvaltningen av den arktiske torskestammen og andre institusjonaliserte samarbeidsformer, som Incidents-at-Sea-avtalen (INCSEA) som ble oppdatert i 2021 (Forsvaret, 2021). Arktisk råd er også et eksempel på en institusjonalisert samarbeidsarena som har bidratt til sikkerheten i nordområdene til tross for at rådet ikke innbefatter seg med saker som har direkte innvirkning på det sikkerhetspolitiske (Graczyk & Rottem, 2020). Den samfunnsøkonomiske gevinsten ved de ulike formene for samarbeid er ofte åpenbare, men i rammen av potensiell rivalisering vil den økte kostnaden ved konflikt (altså en gevinst som kan tapes) i seg selv kunne

ha en avskrekkende og/eller beroligende effekt.¹¹ Der Norge og Russland har felles interesser, med fiskerisamarbeidet som det mest åpenbare eksempelet (Huitfeldt, 2022), vil gjensidig avhengighet teoretisk sett *kunne* virke inn på kost-nytte-kalkyler i forskjellige stadier av en tenkt konfliktsituasjon.

Konstruktivistiske teorier aksepterer ikke antakelsene om at internasjonale forhold nødvendigvis handler om «rasjonelle» aktører styrt av strukturelle krefter og insentiver i et anarkisk system (Wendt, 1999). Fra dette utgangspunktet vil forståelsen av beroligelse og dets legitimitet, nytte og effekt ikke være gitt av en fast «virkelighet» der ute, men resultat av en «sosial konstruksjon» – en kontinuerlig og pågående prosess der forståelsen av hva som for eksempel er nasjonale interesser, og hva som er de aksepterte og uttalte premissene i debatten om sikkerhet skapes og formes gjennom kontinuerlige diskurser og praksiser. Identitet, som et eksempel på en slik prosess, farger hvordan en situasjon tolkes, defineres og forstås – og påvirker på den måten også atferd: «Hvis man definerer en situasjon som reell, så er den reell i kraft av konsekvensene» (Merton, 1995, s. 380).¹² Tolkings- og tankerammer legger på den måten premisser for politikk og praksis (Friis, 2007).

Et konstruktivistisk blikk vil se beroligelse også som innenrikspolitikk, som kampsak og markør, en del av en kontinuerlig reforhandling av «hvem vi er» eller vil være. Fra et slikt perspektiv kan debatten om beroligelse i varierende grad være løstrevet fra endringer i den den sikkerhetspolitiske konteksten. Beroligelse, som Diesen argumenterer, kan derfor fungere som en «liturgi» i den norske sikkerhetspolitiske diskursen. En konstruktivist vil argumentere for at denne «liturgien» er langt fra meningsløs. «Liturgien» opprettholder en sikkerhetspolitisk konsensus som er sentral for norsk selvforståelse og identitet som nasjon – et identitetsfellesskap som nærer og underbygger viljen til å forsvare den nasjonen som er summen av det forestilte fellesskapet av mennesker som aldri vil møtes (Anderson, 2016). Fra et identitetsperspektiv vil norsk forsvarspolitikke gjenspeile nasjonens verdier, der Forsvaret er langt mer enn kun «et fysisk forsvar ev. en gitt grense» (Friis, 2000), og hvor hensynet til nasjonsbygging har gjort Forsvaret til «et instrument for nasjonal integrasjon» – med fagmilitære hensyn i andre rekke (Ulriksen, 2002).

¹¹ I teorien kan passiv og aktiv beroligelse også skape konflikt. Fra et spillteoretisk perspektiv vil det kunne hevdes at beroligende tiltak skaper et grunnlag for eskalasjon i en tenkt konflikt. Endring eller avvikling av et aktivt eller passivt beroligende tiltak (også av rent innenrikspolitiske årsaker) kan tolkes som en form for eskalasjon, uavhengig av hva som blir gitt som begrunnelse. Det kan også oppstå misforståelser og uklarhet omkring betydning av ordlyden i selvpålagte eller bi-laterale begrensninger eller avtaleverk. På den måten kan det som var tenkt som beroligende bli startskuddet for en galopperende øye-for-øye-eskalasjon – en eskalering som ikke nødvendigvis har sitt utspring i det man regner som den sikkerhetspolitiske sfæren. Øystein Solvang, *Eskalasjon og implikasjoner for beroligelse*, upublisert notat (Nupi, 2021).

¹² Thomas' teorem oppsummerer hvordan en subjektiv definisjon av en gitt situasjon vil skape rent objektive og observerbare konsekvenser. Forfatterens oversettelse basert på sitat i Merton (1995).

Beroligelse kan på lignende vis, som en del av den identitetsbekreftende konsensusen om hvem Norge er og skal være i verden, gjøre nasjonalidentiteten sterkere ved hjelp av en politikk som i realiteten begrenser eller svekker den militære avskrekkingen.

Konstruktivistiske prosesser kan også være overnasjonale. Adler og Barnetts teori om fremveksten av «sikkerhetsfellesskap» (Adler & Barnett, 1998; Adler, Barnett & Smith, 1998) er kanskje det mest illustrerende eksempelet på det (teoretiske) potensialet i kombinasjonen av aktiv og passiv beroligelse. Fra et teoretisk perspektiv, og med empiriske eksempler som EU og Nato, kan det vokse frem fellesskap med en selvoppholdende identitet basert på mangefasetterte relasjoner og en grad av sammenfallende interesser og verdier. Perioden fra den kalde krigens slutt til godt ut på 2000-tallet – «gullalderen» med utstrakt aktiv beroligelse og visjoner om et «samarbeidets hav» – utgjorde et mulig identitetsendrende vindu i det mellomstatlige forholdet. Årsakene til at 2000-tallets samarbeidsklima ikke kom forbi fasen som Adler og Barnett kalte den «begynnende» fasen i et mulig sikkerhetsfellesskap (Adler & Barnett, 1998) er sammensatte. En rekke interne og eksterne faktorer vanskeliggjorde åpenbart en slik utvikling i tilfellet Norge, Nato og Sovjetunionen/Russland, noe som også gjør at visjonene om et mulig fremtidig sikkerhetsfellesskap, i hvert fall i retrospekt, fremstår som urealistiske.

Forskere med en konstruktivistisk verdensanskuelse vil hevde at Russlands identitet som stormakt i opposisjon til vestlig hegemoni er fundamentalt inkompatibel med en statusnedgradering til én i mengden av mektige stater i det internasjonale hierarkiet (Haukkala, 2008; Tsygankov, 2012), en mulig utvikling hvis Russland hadde blitt del av et euro-sentrisk og vestlig dominert sikkerhetsfellesskap. Fallet i status ville objektivt sett ha bedret Russlands *fysiske* sikkerhet, men kunne også ha truet statens *ontologiske* sikkerhet (Mitzen, 2006) – dets identitet og selvforståelse som en politisk, militær, og verdimeslig motvekt mot «Vesten». En rigid identitet innsnevrer bredden av akseptable eller tenkelige handlinger, til dels uavhengig av endringer i konteksten. Nasjonale praksiser eller «linjer» – som beroligelse i den norske konteksten – kan bli en nasjonal interesse og identitetsbekreftelse, et mål i seg selv, og ikke nødvendigvis bare et middel for å sikre den fysiske sikkerheten.

Identitet oppstår i kontrast til, og i møtet med, andre. I en konstruktivistisk analyse av samspillet mellom Norge og Russland vil trusselvurderinger og fiendebilder preges av ens eget selvbylde, mens også av hvordan man *tror* man oppfattes av den andre. Endringer i norsk diskurs og praksis i relasjonene til Russland – ut over det rent materielle – handler derfor også om mer enn norsk identitet og «indremedisinske» forhold. En motpart vil ikke bare analysere de rent praktiske konsekvensene av endringer (som i praksis kan være av symbolsk art). Endringer kan også signalisere til Russland at landets status (og selvbylde) som stormakt ikke lenger trengs å tas hensyn til. I spørsmål om prestisje, som realisten Hans J. Morgenthau minnet oss på, er andres *oppfatning* av hvem du er vel så viktig som

hva du *faktisk* er (Morgenthau, 1967, s. 70).¹³ Beroligelse, også i form av restriksjoner som kan fremstå utdaterte, kan forstås som en stadfesting og anerkjennelse av det russiske selvbildet som stormakt.

Ved å bruke forskjellige teoretiske «lenser» kan beroligelser-konseptets innhold og funksjoner belyses og tolkes på ulike måter. Det betyr også at ulike teorier om internasjonal politikk kan gi innsikt eller «ha rett» på samme tid (de Carvalho & Leira, 2020, s. 51). Denne innsikten danner grunnlaget for en mer spesifisert konseptualisering av begrepet beroligelse, som et bredt spekter av praksiser som går ut over den klassiske *passive* beroligelsen, og hvor de ulike praksisene bygger på en større bredde av teorier om hva beroligelse er og hvordan den kan ha effekt.

Beroligelens form: Fra basepolitikk til lokalpolitikk

Hvis man antar at beroligelse er mer enn selvpålagte restriksjoner på alliert aktivitet i fredstid – å begrense eller å avstå fra bestemte handlinger – vil det være analytisk fruktbart med en mer finmasket konseptualisering av begrepet. I en slik øvelse risikerer man å strekke konseptet så langt at det tømmes for mening (Sartori, 1971). Det er derfor hensiktsmessig å skille mellom forskjellige former for beroligelse. Skillet mellom *aktiv* og *passiv* beroligelse kan forstås som en sikkerhetspolitisk analogi av Johan Galtungs distinksjon mellom negativ fred (fravær av vold) og positiv fred (fravær av vold kombinert med endringer som skal skape positiv utvikling); én form som er status-quo-orientert, den andre med aspirasjoner om forbedring (Galtung, 1969).

Teoretisk sett kan *passiv* beroligelse ses på som begrensninger i avskrekkingen (de selvpålagte og unilaterale begrensningene for alliert aktivitet). *Aktiv* beroligelse er noe mer enn begrensninger på avskrekking, i praksis de initiativ, tiltak, praksiser (politiske, økonomiske, institusjonelle og kulturelle interaksjoner) og interaksjoner som i teorien kan fremme tillit, gjensidig avhengighet og i ytterste konsekvens skape grobunn for en gradvis konvergering i retning av felles interesser, virkelighetsforståelse, normer og praksiser. Mens *passiv* beroligelse trygt kan plasseres innenfor en smal definisjon av sikkerhetspolitikk, vil *aktiv* beroligelse inkludere en rekke initiativ og prosesser som vil være av nasjonalstrategisk karakter (men ikke nødvendigvis springe ut av rent politiske initiativ), og som ikke nødvendigvis handler om en sfære som er «sikkerhetifisert» (Buzan et al., 1998). I et spektrum som illustrerer beroligelse i bred forstand kan ytterpunktene (og idealtypene) eksemplifiseres med for eksempel *begrensningspolitikken* (*passiv*) på den ene siden, og politisk, økonomisk og institusjonalisert *samarbeid*, *interaksjon* og/eller *integrasjon* (*aktiv*) på den andre. Ytterpunktene, noe forenklet, bygger på ulike teoretiske antakelser om det internasjonale system og

¹³ «Thus, in the struggle for existence and power – which is, as it were, the raw material of the social world – what others think about us is as important as what we actually are» (Morgenthau, 1967, s. 70).

orden som henholdsvis et null-sum-spill (kamp om makt og/eller sikkerhet drevet av frykt og/eller grådighet) og et variabel-sum-spill (potensial for økt samarbeid, velstand og sikkerhet for aller parter).

Passiv beroligelse

Aktiv beroligelse

Illustrasjon A. Beroligelse som et spektrum fra passiv til aktiv.

Spektrumet illustrerer den glidende og til dels overlappende overgangen fra passiv beroligelse til domener og aktiviteter som faller utenfor det *rent* militærstrategiske, men som likevel er (eller kan være) en del av nasjonalstrategisk tenkning der langt flere instrumenter innlemmes og koordineres, og som baserer seg på logikker og målsettinger som går utover å opprettholde status quo. Aktiviteter som heller mot den aktive siden på spektrumet har ikke nødvendigvis som *hovedhensikt* å være et sikkerhetspolitisk bidrag eller verktøy, men vil i en bred konseptualisering av beroligelse og sikkerhet kunne ha økt sikkerhet som en bieffekt av hovedhensikten. De tidligere nevnte endringene i den geopolitiske konteksten (multipolaritet, gjensidig avhengighet, utvidet sikkerhetsbegrep, ny teknologi etc.) og et mer diffust skille mellom fred og konflikt gjør disse overgangene enda mer komplekse, flytende og overlappende. Modellen kan illustrere at beroligelse i vår tid kan forstås som et anliggende som berører hele bredden i en *tenkt* norsk «grand strategy» – forstått som en overgripende visjon om hvordan norske interesser og norsk sikkerhet best ivaretas. Beroligelse kan derfor – i teorien – «eskalerer» horisontalt. Flest mulig kontaktflater i flest mulig forskjellige deler av Norges interaksjon med Russland kan, fra et teoretisk ståsted, fungere som bidrag til beroligelse – men også være en kime til konflikt. Slik integrasjon av alle midlene i en stats «verktøykasse» er helt sentralt i mange lands avskrekingsstrategier (Jakobsen & Mathy, 2022; United States Government, 2022).

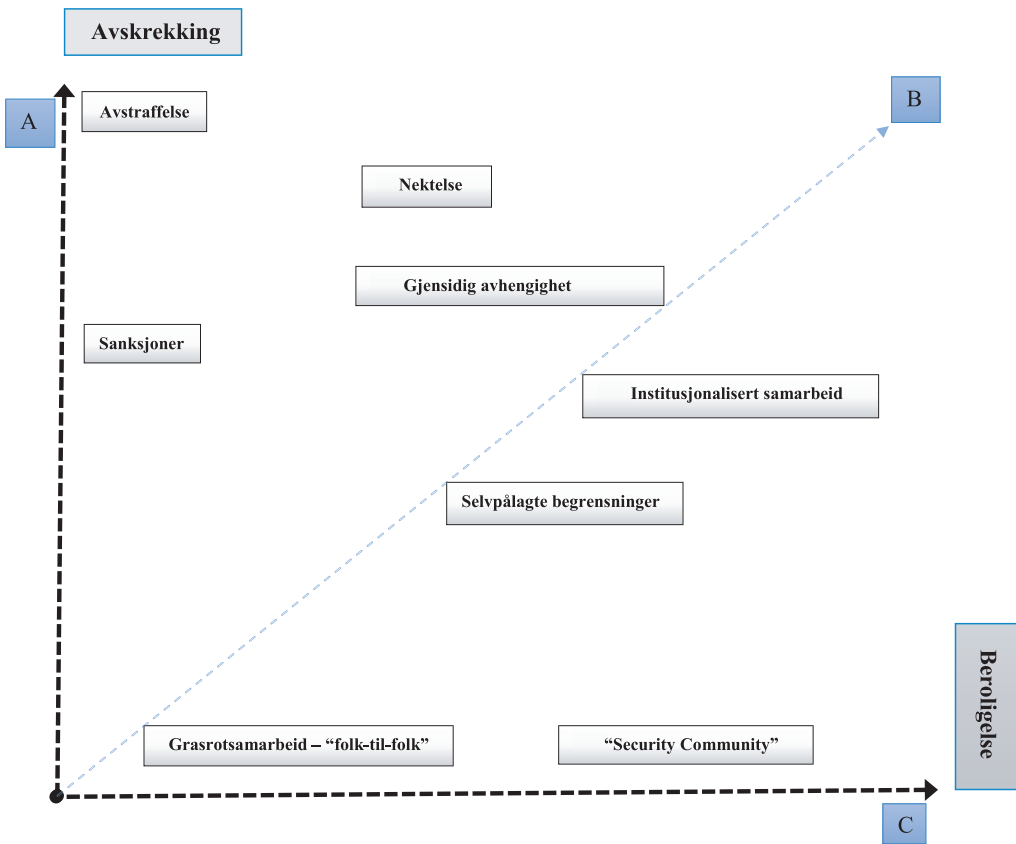
Tvetydighet mellom ulike instrument vil kunne skape dissonans som kan undergrave effekten av andre tiltak med et beroligende potensial. *Horisontal samordning* av tiltak kan gjøre at totaleffekten, «totalsummen» av beroligelse, blir mer enn summen av delene. Utfordringen er at de forskjellige elementene som kan inngå i en bredere strategi har forskjellige og potensielt motstridende hovedformål og logikker som styrer, legitimerer og dimensjonerer handlingene – og med all sannsynlighet forskjellig grad av effekt på motpartens tolkning av intensjonene bak. Litt forenklet og skjematisk oppsummert vil logikken og den teoretiske effekten ved ulike kombinasjoner av passiv og aktiv beroligelse kunne være:

Passiv og aktiv	Beroligende – tydelige, koordinerte signaler; unngår dissonans mellom ord og handling; bidrar til å unngå usikkerhet omkring intensjoner og er potensielt tillitsbyggende. Bygger gjensidig avhengighet som innebærer et utviklingspotensial, men også potensiell sårbarhet i en konfliktsituasjon.
Passiv, ikke aktiv	Beroligende – begrensninger på alliert aktivitet skaper mer forutsigbare operasjonsmønstre. Signalene er kostbare i form av at de begrenser militær slagkraft. Fravær av omfattende gjensidig avhengighet og samarbeid gir lavere potensiell kostnad ved konflikt, men lite latent potensial for lavere spenningsnivå og mer sikkerhet for begge parter.
Ikke passiv, aktiv	Ikke beroligende – tvetydighet mellom uforutsigbar militær aktivitet og disposisjoner og omfattende ikke-militære interaksjoner og signaler kan bidra til usikkerhet og konflikteskalering. Innenrikspolitisk uenighet som kan utgjøre en sårbarhet.

Beroligelens effekt: Praksiser og teoretisk virkning

Diagrammet nedenfor (illustrasjon B) viser hvordan ulike praksiser og former for interaksjon langs beroligelsesspektrumet vil kunne påvirke både avskrekking og beroligelse. Avskrekking og beroligelse forstås derfor ikke som en balanse, men heller som to parallelle strategier som *kan være* balanserende, andre ganger *gjensidig forsterkende*, i visse tilfeller *motstridende*, og av og til som én og samme ting. Disse effektene kan være resultat av både rent militærstrategiske forhold, men også en rekke ulike fenomener som faller utenfor denne kategorien. Den hypotetiske effekten av de praksisene som er representert i grafen vil være utledet av teoriene, logikkene og sammenhengene som ble diskutert i forrige del av artikkelen.

Bokstavene (A-B-C) i diagrammet viser ytterpunktene av den teoretiske effekten som ulike praksiser eller kategorier av praksiser kan ha langs de to aksene *avskrekking* og *beroligelse*. Bredden på rektanglene henviser til en antatt variasjonen i *effekt* i den spesifikke praksisen/kategorien. Variasjonen kan handle om – som i eksemplene «avstraffelse», «nektelse» eller «selvpålagte begrensninger» – endringer i våpenteknologi, overordnet spenningsnivå, doktriner og så videre. Dette vil igjen påvirke tolkningen av intensjoner og kapabiliteter. I andre tilfeller, som i *security community* eller «institusjonalisering», vil variasjonen i effekt handle om tidshorisonten, omfanget av praksisen(e) og mottakelighet hos motparten. Eksemplene i den grafen er forsøkt knyttet til faktiske praksiser og prosesser, eller til realistiske (som i tenkelige) handlemåter. En kompliserende faktor for forståelsen av både avskrekking og beroligelse (som artikkelens neste del tar for seg i mer detalj) er at forutsetningene for antatte effekter i stor grad avhenger av bevegelige størrelser: motpartens *mottakelighet*, geopolitisk kontekst, teknologisk utvikling og andre tilknyttede grunnforutsetninger. Alle eksemplene nedenfor er dynamiske og vil kunne plasseres på ulike steder, basert på endringer og utviklingstrekk og forskjellige antakelser, forutsetninger og teoretiske forståelser av hva beroligelse er og hva det kan oppnå.

Illustrasjon B. Ulike praksisers teoretiske effekt langs aksene avskrekking og beroligelse.

Retning A: Avskrekkende / ikke-beroligende

Mer markant avskrekkingspositur – fravær av passiv og aktiv beroligelse

Eksempler: Økt avskrekkingspositur i form av avstraffelse og fravær av offisielle begrensninger på alliert nærvær og våpen. Ny teknologi og nye, offensivt innrettede kapabiliteter, samt økende alliert nærvær og aktivitet, med liten grad av norsk deltakelse og/eller kontroll. Fravær av aktive beroligende tiltak eller prosesser, med omfattende multilaterale sanksjoner som er ment å svekke motpartens økonomiske base. Høy grad av sammenkobling av ulike konfliktflater og geografiske kontekster, eksemplifisert ved at krigen i Ukraina har direkte konsekvenser for fiskerisamarbeidet og andre former for økonomisk samkvem mellom Norge og Russland.

Logikk: Sikkerhetsdilemma med stor grad av usikkerhet omkring intensjoner (er posituren et uttrykk for frykt eller maktambisjoner?). Latent potensial for fryktbaserte tolknings- og handlingsfaser og eskalerende dynamikk gjennom troverdig signalisering av offensive kapabiliteter. Usikkerheten kan dempes gjennom forutsigbarhet og kommunikasjon av intensjoner, men disse vil undergraves av dissonansen

mellom de uttalte intensjonene og en vektlegging av offensive militære kapabiliteter og mer fremoverlent avskrekking.

Retning B: Avskrekkende / beroligende

Forsterket nasjonal og defensiv innrettet positur – kombinert aktiv og passiv beroligelse

Eksempler: Mer omfattende nasjonal tilstedeværelse i nærområdene. Stor grad av norsk påvirkning på allierte aktivitetsmønster, med mål om forutsigbarhet og vektlegging av høyteknologiske kapabiliteter som signaliserer defensivt innrettet avskrekking. Opprettholdelse av ulike balanserte gjensidige avhengigheter og interesser. Militærstrategiske beslutninger som vektlegger forutsigbarhet, militær koordinering og kommunikasjon.

Logikk: Stabilisering av et sikkerhetsdilemmaet via Jervis' «doubly stable» (Jervis, 1978) – at motparten har en identifiserbar hovedvekt på defensive kapabiliteter og sender troverdige signaler om defensive intensjoner, samt en delt forståelse av at den forsvarende part vil ha en fordel i en eventuell konflikt. Grader av gjensidig økonomisk avhengighet, felles interesser og konvergering i retning felles normer (Nye, 2017; Nye & Keohane, 1977). Potensielle beroligelseselement: Defensivt innrettet forsvar med forutsigbare og begrensede aktivitetsmønster. Grader av samarbeid, tiltak og handlinger over hele beroligelsesspekteret som kan skape høye og gjensidige kostnader ved konflikt, med et langsiktig mål om institusjonaliserte normer og samarbeidsformer.

Retning C: Ikke-avskrekkende / beroligende

Ytterligere avskjerming fra Nato, «brobygging», ambisjoner om «sikkerhetssfellesskap»

Eksempler: Ensidige, selvpålagte begrensninger, kombinert med tillitsskapende, normbyggende, sivil politisk og kulturell interaksjon. «Bilateralisering» av den sikkerhetspolitiske relasjonen til Russland og en lav grad av integrasjon med Nato, og forsvarsmessig alenegang som ambisjon. Liten effekt av utvidet/forlenget (*extended*) avskrekking grunnet svak alliansetilhørighet, og en grad av uttalt nøytralitet i konfliktspørsmål (*non-alignment*).

Logikk: Liberalismens «brobygging», dialog, interaksjon og forutsigbarhet, kombinert med ensidige begrensninger, bidrar til troverdighet i signalisering av hensikter, men også en sterkt svekket avskrekkende effekt.

Diagrammet og den skjematiske beskrivelsen av essensen i de ulike «retningene» (A-B-C) er ment som et analytisk verktøy som illustrerer de teoretiske konsekvensene av denne artikkelens konseptualisering av beroligelse og dens mulige effekter. Det finnes ulike former for beroligelse, men alle vil i større eller mindre grad påvirke på effekten(e) av den parallelle strategien avskrekking. Forskjellige teorier og

hypoteser om den sannsynlige effekten av ulike former for beroligelse styrkes eller svekkes når forutsetningene og antakelsene de bygger på endres. Ulike antakelser om de grunnleggende forutsetningene, strukturene og dynamikkene i internasjonal politikk vil også resultere i ulike analyser av hva beroligelse er, og hvilken effekt det kan ha. Disse kompliserende faktorene danner bakteppet for artikkelens neste, mer spekulative analyse om beroligelse sett i lys av de pågående endringene i rammevilkårene for norsk sikkerhetspolitikk.

Beroligelse i dag: Anakronistisk symbolpolitikk eller vital avspenning?

Det er over 70 år siden norske myndigheter proklamerte at de ikke ville tillate «baser for fremmede makters stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep» (Holst, 1967a, s. 66).¹⁴ Den første artikuleringen av selvpålagte begrensninger ble etterfulgt av flere konkrete forbehold. Under den kalde krigen fungerte disse som avskjerming overfor våre allierte (Tamnes, 2019a). Hensikten var både å avverge en for tett integrasjon i allierte strukturer, og å berolige Sovjet og dermed sikre lavspenning i norske nærområder. I tiårene som har gått siden Holst beskrev disse praksisene som beroligelse har premissene som lå til grunn for politikken endret seg markant. En rekke trender og hendelser (og resulterende spørsmål) er relevante i en diskusjon omkring de lange linjene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Av de mange endringene er en mer fremtredende geopolitisk ustabilitet og utviklingen av ny teknologi det som bidrar mest til en mer tilspisset og komplisert situasjon i norske nærområder (Tamnes, 2019b), som igjen legger rammene for debatten om beroligelsens form, antatte effekt og fortsatte relevans i dag.

Debatten problematiserer praksiser som i samtiden ikke nødvendigvis har en åpenbar funksjon eller målbar effekt. Beroligelse er i så måte et «Chesterton-gjerde» (Chesterton, 1929):¹⁵ en eksisterende løsning hvor nytteverdien ikke er gitt eller fullt ut forståelig (et «gjerde» som ikke lenger ser ut til å tjene en reell hensikt). Man kan bare anta at det står der av en god grunn. Denne grunnleggende tvilen og usikkerheten kommer av at effekten av beroligelse på det mest fundamentale plan vil være av psykologisk karakter. Men, beroligelse overfor en motpart er kun beroligende i den grad den som skal beroliges faktisk *kan* påvirkes av signaler og impulser utenfra. Samtidig er også andre mer håndfaste rammevilkår for beroligelse som strategi i

¹⁴ Forsvarsminister Jens Chr. Hauge presiserte den norske politikken i sin redegjørelse for Stortinget i 1951, og understreket der den fleksible og betingete kjernen i de norske begrensningene. Etter Hauges oppfatning var det «ikke klokke sikkerhetspolitikk å plassere allierte stridskrefter så langt mot en annen part i fred», men han la til at norske myndigheter stod fritt til å endre politikk om man følte seg «utsatt for trusler om angrep» (Holst, 1967a, s. 71).

¹⁵ Altså som et *konservativt* argument for å bevare praksiser som man ikke fullt ut forstår, men som man av gode grunn kan *anta* har bestått over tid fordi det tjener en funksjon.

stadig endring. En verden i endring fordrer at det – med god grunn – stilles spørsmål tegn ved etablerte antakelser, analyser og konklusjoner.

Rammevilkårene: avhengighet, geopolittikk, teknologi og mottakelighet
Beroligelse, i den holstianske ånd, ble i første rekke presentert og legitimert som et verktøy til å slipe ned «kantene» på avskrekkingen, men pluralismen innenfor faget internasjonal politikk gir mer teoretisk tyngde til den mer inkluderende forståelsen av beroligelse som Holsts analyse hintet til. Et «romsligere», men mer spesifisert konsept er mer egnet som analytisk verktøy når dynamiske endringer utfordrer etablerte sannheter i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Den teoretiske diskusjonen og illustrasjonene ovenfor belyser den kompleksiteten politikere, byråkrater og strateger må hankses med når de skal meisle ut strategien(e) som skal maksimere norsk sikkerhet i en verden i endring.

Internasjonal politikk er ikke lenger dominert av en altoverskyggende – og stabiliserende – bipolar maktkamp. Stater møtes og interagerer via stadig flere kontaktflater, og det kan hevdes at skillet mellom fred og konflikt er mer diffust. I dagens konfliktbilde finnes det en rekke områder hvor sammenfallende interesser kan oppstå, identifiseres og utnyttes – på godt og vondt. Gjensidig avhengighet, samarbeid og felles gevinst kan gjøre konflikter mer kostbare for begge parter, også i de stadiene av en konflikt som ikke innebærer bruk av militærkraft. Men, interaksjon, integrasjon og konkurranse innebærer også et reservoar av uforløste konflikter der gjensidig avhengighet brukes som våpen på stadig flere arenaer (Drezner et al., 2021; Farrell & Newman, 2019). Stater har i så måte et større repertoar for utøvelse av makt enn det rent militære. Avskrekking kan praktiseres på langt flere områder enn tidligere, så hva med beroligelse?

Den pågående krigen i Ukraina viser hvordan ulike former for maktutøvelse eksisterer side om side med militære maktmidler (Drezner et al., 2021): klassisk militærkraft, omfattende vestlige økonomiske sanksjoner, og instrumentell utnyttelse av europeisk avhengighet av for eksempel russisk energi (Krutikhin, 2021; Meierding, 2021) er alle verktøy som benyttes. På samme tid vil den glidende og mer diffuse overgangen mellom fred og konflikt innebære at sikkerhet (og dermed avskrekking og beroligelse) blir et anliggende som angår langt mer enn det tradisjonelt militærstrategiske. Dette rammer også Norge.

Debatten omkring hvorvidt russiske fartøyer skal tillates anløp i norske havner illustrerer hvordan gjensidig avhengighet også handler om sikkerhet. Mange av de presumptivt sivile fiskefartøylene bedriver systematisk kartlegging av farvann og infrastruktur, og har kapasiteter som kan brukes for å skade norsk sikkerhet (Pettersen et al., 2023). På samme tid er anløpene av vital betydning for lokal, norsk verdiskapning og bidrar til at sivilsamfunnene og myndighetene på begge sider av grensen har interesse av fortsatt fredelig sameksistens og samarbeid om ressursutnyttelse i nord. Et forbud mot russiske anløp risikerer å sette det vellykkede norsk-russiske fiskerisamarbeidet i fare. Det er rimelig å anta at russiske myndigheter

utnytter den gjensidige avhengigheten ved å benytte sivilt samarbeid i sikkerhetsøyemed. Et sammenbrudd også i dette samarbeidet vil kunne tolkes som en eskalering av konfliktnivået mellom Norge og Russland – en smitteeffekt som knytter krigen i Ukraina til relasjonene over den norsk-russiske grensen.

Den teknologiske utviklingens mulige innvirkning på stabiliteten, og dermed også både avskrekking og beroligelse, kan vanskelig overdrives; et poeng som Holst også påpekte i sin analyse av norsk sikkerhetspolitikk (Holst, 1967, s. 57–62) Flere av de selvpålagte begrensningene hadde som utgangspunkt at Norge i stor grad kunne påvirke USA og Natos opptreden og slagkraft i nordområdene. Ved å avstå fra å lagre visse typer utstyr og våpensystemer på norsk jord bidrog man til en reell reduksjon av vestlig militær slagkraft i nord, og dermed til å underbygge de rent defensive norske intensjonene. Restriksjoner på bruken av norske havner som understøtte hemmet de alliertes evne til å operere i nordområdene. Den rådende teknologien tilsa også at våpensystemene som fantes på norsk jord i all hovedsak var av defensiv art.

Utvikling av ny konvensjonell våpenteknologi kan, i samspill med endring i den politiske og strategiske konteksten, virke eskalerende i de tilfellene der ny teknologi kan oppfattes som å gi fordeler til den parten som angriper først (Talmadge, 2019). De siste tiårenes rivende teknologiske utvikling, og utbredelsen av stadig flere og ofte mer kapable, langtrekkende våpensystemer som i mindre grad kan betegnes som enten defensive eller offensive, forkludrer skillet mellom avskrekking som nektelse og avskrekking som avstraffelse. Tiltak som i utgangspunktet var beroligende fordi de tilsa at våpen levert fra eller med understøttelse fra norske baser eller installasjoner ikke kunne nå mål langt inne i Sovjetunionen/Russland, kan *i praksis* ha utspilt sin rolle.

Jervis' nyansering av sikkerhetsdilemmaet understreker hvordan teknologi kan bidra til en situasjon der usikkerheten kan bli dobbel – ny teknologi kan skape tvil om hvorvidt et våpen er offensivt eller defensivt, noe som igjen kan gi inntrykk av at offensive intensjoner vil gi en fordel (Jervis, 1978). Teknologisk utvikling forandrer ikke bare formen på avskrekkingen (og tolkningen av motiver og intensjoner når det som er defensivt like gjerne være offensivt), men også hensikten med og den *praktiske* betydningen av selvpålagte begrensninger som er knyttet til geografiske avstander. Kapasiteter som gir potensial for defensiv avskrekking i form av nektelse kan for eksempel oppfattes som offensive og potensielt avstraffende. Norske (og allierte) fly har kapasiteter som gir offensiv slagkraft langt ut over det som var mulig da de selvpålagte begrensningene ble introdusert, og moderne allierte ubåter og overflatefartøy er lite påvirket av at de ikke kan bruke nordnorske havner for å understøtte langvarig patruljering. Avstand er ikke hva det en gang var.

Teknologisk utvikling kan bety at territorielt betinget beroligelse i form av selvpålagte restriksjoner derfor i stor grad handler om symbolverdi. Er for eksempel en base nå det samme som det en base under den kalde krigen? Hva har dette å si for den reelle militære betydningen basepolitikken? Har det noen *praktisk* betydning at allierte fly ikke kan benytte seg av norsk luftrom øst for den 24. breddegrad når de

med dagens teknologi vil kunne avfyre våpen lenger vestfra og likevel nå dypt inn i Russland, altså med en rekkevidde som var utenkelig da begrensingen ble innført?

Men, nye teknologier kan også bidra til beroligelse. Ny teknologi er ofte kostbar, men vil i mange tilfeller gi en markant økning i operativ evne. Teknologisk utvikling kan tilrettelegge for en økt norsk (eller nordisk) kapasitet til å patruljere, overvåke og avskrekke i norske nærområder. I *teorien* kan Norge da med troverdighet, i den grad det er politisk, strategisk og økonomisk mulig og ønskelig, gi uttrykk for at allierte i størst mulig grad bør la Norge forme og utføre oppdrag i sensitive områder. Ny teknologi kan også redusere usikkerhet omkring motpartens intensjoner og atferdsmønstre, og bidra til en mer proporsjonal kalibrering av norske, allierte og russiske praksiser og mottiltak. Nye russiske kapabiliteter vil kunne forrykke den norske vurderingen av trusselen fra øst, og dermed kalkylen for hvilken militærstrategiske positur som er tilstrekkelig avskrekkende. Teknologisk utvikling er av natur tveegget, og implikasjonene for betydningen av beroligelse er dermed også tvetydige.

Finlands og Sveriges (sannsynlige) Nato-medlemskap er en annen uforutsett konsekvens av krigen i Ukraina. Radikale endringer i Finlands og/eller Sveriges militærstrategiske positur, som for eksempel etablering av allierte baser eller utstasjonering av mer langtrekkende våpen, vil komplisere kalkylen som beroligelse er ment å påvirke. Tvetydigheten og usikkerheten som følger med den avskrekkende Nato-utvidelsen vil kunne, med solid teoretisk forankring i sikkerhetsdilemmaets logikk, utfordre den tradisjonelle lavspenningen i Norden. På den annen side kan videreutvikling av det eksisterende samarbeidet mellom de nordiske landene (Haugevik & Sverdrup, 2019; Solvang & Wegge, 2023; Tørrisplass, 2023) også understøtte logikken i tradisjonelle norske disposisjoner og praksiser. Økt nordisk integrasjon, koordinering og kapasitetsutnyttelse vil kunne minske behovet for alliert (les: amerikansk) hjelp, tilstedeværelse og kapasiteter, og gi de nordiske landene mer handlingsrom i utformingen av Natos tilstedeværelse i nord. Hvorvidt dette *tolkes* som beroligende, er et åpent spørsmål. Den endrete balansen i Norden vil uansett tilsi at behovet for beroligende signaler rettet mot Moskva er *større* enn tidligere, gitt at Putin-regimet er mottakelige for beroligende signaler.

Beroligelse kan, fra et teoretisk ståsted, påvirke både de som vil berolige og den eller de som beroliges. Det sistnevnte – *mottakeligheten* hos motparten – er en ofte oversett grunnforutsetning i diskusjonen om norsk avskrekking og beroligelse. Beroligelsen, i de former den har blitt praktisert, er ment å påvirke Russlands politiske, økonomiske og strategiske kalkyler, men også de normene, ideene og den kulturen som påvirker det russiske regimets innerste tolkninger, verdensforståelse og intensjoner.¹⁶ Beroligelse springer altså ut fra en antakelse om at russiske myndigheter i en eller annen utstrekning er mottakelige for det kommunikative i insentiver og signaler utenfra, og at disse tolkes i tråd med hensikten fra norsk eller alliert side.

¹⁶ På mellomlang sikt kan det argumenteres for at den politiske utviklingen blant sentrale allierte også i større grad vil være en ukjent størrelse i denne kalkylen.

Dette forutsetter igjen at russiske myndigheter handler basert på en rasjonalitet som er gjenkjennelig for begge parter.

Ulike *former* for beroligelse kan til en viss grad tallfestes eller måles, men *effekten* vil måtte baseres på subjektive vurderinger. Rent teoretisk kan det antas at et mest mulig samordnet budskap fra de forskjellige praksisene som kan inngå i en bred nasjonal strategi vil ha større effekt enn tvetydige eller motstridende signaler. Å måle effekten av slik signalisering, enten det handler om rent militære disposisjoner eller uttalelser fra russiske myndigheter, er av naturlige grunner komplisert og et tolkningsspørsmål. Oma (2021) argumenter for at man ikke bør anse det russiske myndigheter sier som et presist mål på denne effekten, mens andre (Wilhelmsen & Gjerde, 2018) ser til offisielle russiske kilder for å tolke deres situasjonsforståelse. En annen tilnærming vil være å se på faktisk atferd. Endringer i for eksempel operasjonsmønster eller politisk retorikk på norsk eller alliert side vil kunne ses i sammenheng med eventuelle målbare endringer på russisk side, eller motsatt (Åtland et al., 2022). Det vil likevel være vanskelig å avgjøre om endret atferd skyldes innenriks- eller utenrikspolitiske impulser, eller en kombinasjon av disse.

En grunnleggende tro på russisk mottakelighet er både en forutsetning for og en iboende sårbarhet ved beroligelse som en fryktdempende parallell strategi. Norsk tilbakeholdenhet vil kunne mistolkes som svakhet, og dermed som en mulighet til å fremme russiske interesser på *bekostning* av de norske. En økning i russiske militærøvelser og missiltesting i norsk økonomisk sone, kan tolkes i en slik ramme, selv om vi heller ikke her kjenner Kremles og Nordflåtens motivasjoner (frykt eller maktambisjoner?) eller kalkyler. Gjentatte russiske forsøk på å bilateralisere spørsmål knyttet til norsk Svalbard-politikk, eller den jevne kritikken av alliert aktivitet i Norge, kan også sees i et slikt lys.

Med den siste invasjonen av Ukraina som bakteppe er det få grunner til å betvile at det russiske regimet i mange tilfeller ser svakhet som en mulighet, og at de er villige til å bruke militærmakt for å oppnå sentrale målsettinger. Det er likevel grunner til å være varsom med å bruke russisk atferd i den eks-sovjetiske sfæren som en indikator på at norsk beroligelse er uten effekt, eller at norsk sikkerhetspolitikk derfor må være mer fremoverlent. Viktigheten av nordområdene er ikke et resultat av revisjonistisk tankegods, eller andre uforutsigbare og irrasjonelle ideologiske strømninger. Kolasbasenes betydning er en konstant i russisk strategisk tenkning, uavhengig av politisk regime i Kreml. Betydningen av de strategiske ubåtene for russisk avskrekking gjør nordområdene unike, noe som trolig forklarer Kremles tradisjonelle ønske om (eller aksept av) lavspenning og begrenset aktivitet i regionen. Norsk passiv beroligelse har signalisert at norske myndigheter ikke ønsker å så tvil om at de strategiske ubåtene kan være utsatt for et forkjøpsangrep. I hvilken grad dagens russiske regime forstår norsk politikk som et uttrykk for en slik tenkning er likevel et tolkningsspørsmål, sett i lys av den svært spente situasjonen i Europa.

Dagens sikkerhetspolitiske situasjon tilsier at de fleste av de praksisene som denne artikkelen har omtalt som *aktiv beroligelse* vil ha negativ effekt på Norges

forhold til sentrale allierte. En aktiv beroligende politikk vil undergrave alliert samhold og de sanksjonene som er ment å ramme den russiske økonomien og krigsinn-satsen, og vil derfor også indirekte kunne påvirke troverdigheten i avskrekkingen. Samtidig vil den mulige effekten på det bilaterale forholdet til Russland være vanskeligere å anslå. Den åpenbare dissonansen mellom en hypotetisk bilateral «normalisering» via aktive beroligende initiativ, og en videreføring av sanksjoner og norsk våpenhjelp til Ukraina, tilsier at den aktive formen for beroligelse neppe ville ha hatt troverdighet til å ha en nevneverdig effekt.

Norsk sikkerhetspolitikk forutsetter at russisk mottakelighet også kan påvirkes av troverdigheten i signaliseringen. I teorien vil kostbar beroligelse øke troverdigheten i signaliserte hensikter og intensjoner, og medføre en redusert risiko for mis-tolkninger og mistillit (Kydd, 2000). Ensidige begrensinger på militæraktivitet er fortsatt kostbare i den forstand at de kan ha en reell militærstrategisk betydning. I perioder med geopolitisk spenning vil beroligelse, både *passiv* og *aktiv*, kunne ha enda høyere innenriks- og utenrikspolitiske «kostnader». Beroligende tiltak i områder som preges av lavspenning (nordområdene) kan derfor fremstå som mer troverdige når andre deler av «fronten» (Ukraina og til en viss grad Baltikum) preges av usikkerhet og høyspenning. En større atferdsendring i retning av mindre beroligelse i nordområdene begrunnet med aggressiv russisk atferd i den post-sovjetiske sfæren vil kunne bidra til å koble de ulike områdene sammen til én stor konfliktflate – både retorisk og i praksis.

De hypotetiske effektene som rettfærdiggjør ulike praksiser i norsk sikkerhets-politikk er mange og bygger på en rekke forutsetninger som er i endring. Teknologisk utvikling, geopolitiske endringer og usikkerhet rundt russisk mottakelighet for norske signaler er bare noen av elementene som utfordrer vår forståelse av beroligelse som konsept. Det er fristende å spekulere i hvordan spenningsnivået i nordområdene hadde vært uten beroligelse som et bærende element i norsk sikkerhetspolitikk. Et gyldig kontrafaktisk eksempel finnes åpenbart ikke. Et reelt eksperiment for å teste effekten ville ha vært like analytisk interessant som amoralsk og uforsvarlig. Vi kan heller ikke slå fast at beroligelse ikke virker – Norge har beviselig aldri vært i krig med Sovjetunionen/Russland, uten at vi dermed kan si at beroligelse er hovedårsaken til det. Det er dermed kombinasjonen av erfaring, intuisjon, hypotetisk analyse og politisk tradisjon som danner det legitimerende grunnlaget for å holde fast ved beroligelse i en tid der rammebetingelsene er i endring.

Konklusjoner

Norges relasjon til Russland er inne i en nedadgående spiral. Norsk og alliert våpenhjelp bidrar til å bremse og reversere russiske erobringer i Ukraina. Praksisen er uten sidestykke i det historisk sett fredelige naboskapet. Forholdet har også nådd et diplomatisk bunnpunkt, og de omfattende vestlige straffesanksjonene – som Norge har stilt seg lojalt bak – gjør politisk og økonomisk samarbeid både politisk uønsket

og praktisk vanskelig. Det nåværende sikkerhetspolitiske klimaet vanskeliggjør derfor utstrakt *aktiv* beroligelse, på tross av at spenning og usikkerhet historisk sett har vært beroligelsens eksistensberettigelse. Den negative utviklingen har siden 2014 lagt et stadig større press på etablerte linjer i norsk sikkerhetspolitikk, inkludert mange av grunnsteinene i norsk beroligelse. Pådriv fra allierte som ikke alltid har interesser som sammenfaller med norske (Gulling, 2021) bidrar til å legge press på tradisjonsrike praksiser. Basepolitikken utfordres, og det debatteres nå om hvorvidt norsk beroligelse lenger tjener en hensikt. Diskusjonen om konseptets fortsatte relevans for norsk sikkerhet er på sin plass, men det krever at det forstås i lys av dagens kontekst.

Endringer i de sikkerhetspolitiske rammebetingelsene, stadig teknologisk utvikling og økende geopolitisk kompleksitet og usikkerhet tilsier at norsk sikkerhetspolitikk må revideres – og muligens justeres. Åpenbar russisk revisjonisme og aggresjon, alliert opprustning og Nato-medlemskap for Sverige og Finland bringer en rekke nye problemstillinger frem i lyset. Resirkulering av den forrige kalde krigens konsepter, forståelser og praksiser vil ikke nødvendigvis resultere i de samme (antatte) effektene. Utfordringene og dilemmaene er mange og komplekse. Kan selvpålagte begrensninger – samtidens utviklingstrekk og forutsetninger tatt i betraktning – fortsatt sikre et relativt stabilt naboskap med Russland og et velfungerende samvirke mellom de parallelle strategiene avskrekking og beroligelse? Eller er beroligelse avleggs symbolpolitikk som svekker norsk sikkerhet, og som kan invitere til mulig utnyttelse og misbruk fra et mer revisjonistisk Russland?

Denne artikkelen har brukt teori for å belyse beroligelse, dens ulike former, mulige funksjoner og antatte effekter. Endringene i rammevilkårene for beroligelse (og avskrekking) påvirker også en rekke velkjente dilemmaer i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Geopolitisk spenning som kan minne om de kaldeste delene av den kalde krigen, tvinger frem en diskusjon om størrelsen og innretningen på det norske forsvaret, i rammen av Natos kollektive avskrekkingsstrategi(er). Krigen i Ukraina gjør at den militære trusselen kan oppfattes som mer umiddelbar, selv om den konvensjonelle russiske kampkraften på kort sikt er sterkt svekket på grunn av invasjonen. Norsk og vestlig opprustning risikerer å skape et akutt sikkerhetsdilemma i en situasjon hvor det sittende regimet i Moskva er mer presset enn på mange tiår. For Norge og Russland kan endringer i den klassiske *passive* beroligelsen skape et sikkerhetsparadoks: På tross av et *gjensidig* ønske om økt sikkerhet kan de to landene skape mer usikkerhet ved at opprustning *tolkes* som et uttrykk for offensive og aggressive intensjoner. Tvetydigheten i nye, høyteknologiske våpensystemer bidrar til å tåkelegge tolkningen av motivene for endringer i militærstrategiske disposisjoner. For norske myndigheter vil dette kunne komplisere avveiningen mellom sikkerhet og lavspenning – avskrekking og beroligelse.

Dagens sikkerhetspolitiske virkelighet vanskeliggjør *aktiv* beroligelse. Den nåværende konflikten har illustrert hvordan det konflikthemmende potensialet i gjensidig avhengighet også kan fungere som et våpen. Russland valgte å bruke Europas avhengighet av russisk fossil energi som pressmiddel. Trekket skapte betydelig bekymring i

Europa, men oppnådde ikke mer enn å tvinge frem en rekordrask avkobling fra russiske energikilder. Norge, som Europas største produsent av olje og gass, er dermed enda viktigere (og mer utsatt) i den gryende konflikten mellom Russland og Vesten. Våpenhjelpen til Ukraina og de koordinerte økonomiske straffesanksjonene betyr i praksis at Norge deltar i en koordinert, aktiv avstraffelse som et svar på Russlands brudd på ukrainsk suverenitet. De europeiske og amerikanske sanksjonene rettet mot de fleste sektorer i den russiske økonomien kan ikke forstås som annet enn økonomisk krigføring. Om den gjensidige avhengigheten har høynet terskelen for konflikt, kan man bare spekulere i. I spørsmålet om Ukraina har ikke den gjensidige avhengigheten i stor nok grad påvirket de sikkerhetspolitiske kalkylene i det russiske statsapparatet. På kort sikt vil det kunne oppfattes som både uklokt, ulogisk og usolidarisk å videreføre en aktivt beroligende politikk bygget på teoretiske antakelser om at utstrakt gjensidig avhengighet, dialog og samkvem vil heve terskelen for konflikt – også i nord.

Debatten om beroligelse risikerer også å utfordre den tradisjonsrike konsensusen om hvordan Norge skal forholde seg til naboen i øst. Den delikate balansen mellom en bredt forankret sikkerhetspolitisk linje og en robust avskrekking har historisk sett vært håndtert ved at de selvpålagte begrensningene har holdt de allierte på passe avstand, men samtidig så nært at alliansebasert avskrekking har fremstått troverdig. Den mer spente sikkerhetspolitiske situasjonen synliggjør i hvor stor grad norsk sikkerhet avhenger av allierte. Økende alliert tilstedeværelse utfordrer de selvpålagte begrensningene som den sikkerhetspolitiske konsensusen bygger på. Balansegangen mellom et ønske om mer sikkerhet og en samtidig bevaring av linjene som sikrer innenrikspolitisk ro vil være svært krevende uten et norsk forsvar som i større grad kan ta hånd norsk sikkerhet – på en måte som sikrer lavspenning i nord.

Beroligelse – en av bærebjelkene i norsk sikkerhetspolitikk – må forstås som et «levende» konsept. En anakronistisk og teoretisk uinformert bruk og forståelse av begrepet kan lede til analyser og politikk som ikke tar innover seg at rammevilkårene for beroligelse er endret. De selvpålagte begrensningene kan fremstå som symbolske, utdaterte og uten hensikt. Det betyr ikke nødvendigvis at konseptet bør skrotes. De som hevder at de selvpålagte restriksjonene er en naiv etterlevning fra den forrige kalde krigen må sannsynliggjøre at en ensidig norsk dreining bort fra klassisk *passiv* beroligelse vil gi en netto øking i norsk sikkerhet: at fjerningen av restriksjoner på alliert tilstedeværelse, øvingsaktivitet og visse typer materiell vil gi en operasjonell eller sikkerhetsmessig gevinst som rettferdiggjør en større risiko for økt spenning – en utvikling som kan føre til misforståelser, eskalasjon og en økende mulighet for at konflikt spres til, eller oppstår i, norske nærområder.

Det vi vet, er at beroligelsens praksiser har korrelert med relativ lavspenning i nordområdene, selv om det er umulig å fastslå en kausal sammenheng. Det vi *ikke* vet, er om denne lavspenningen vil vedvare hvis den passive beroligelsen erstattes av mer fremoverlent avskrekking som ikke kan rettferdiggjøres av mer truende disposisjoner fra russisk side. Denne grunnleggende usikkerheten utgjør kjernes spørsmålet

i debatten omkring hva beroligelse er, hva beroligelse kan være og hvilken rolle konseptet *kan* eller *skal* ha i norsk sikkerhetspolitikk. Det er grenser for hva teorier og hypoteser kan gi av svar i den geopolitiske situasjonen som Norge står overfor. Likevel, selv om de ikke gir definitive svar, kan de være til hjelp når man skal stille de rette spørsmålene i debatten om beroligelsens fortsatte relevans, i dag, og i en mer omskiftelig og usikker fremtid.

Om forfatteren

Ole Martin Stormoen er doktorgradsstipendiat ved Rijksuniversiteit Groningen (RUG) og er tilknyttet NUIIs forskningsgruppe for sikkerhet og forsvar.

Referanser

- Adler, E. & Barnett, M. (1998). A framework for the study of security communities. *Cambridge Studies in International Relations*, 62(1), 29–66.
- Adler, E., Barnett, M. & Smith, S. (Red.). (1998). *Security communities*. Cambridge University Press.
- Anderson, B. (2016). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso Books.
- Baev, P. K. (2022). Putin's journey from the Munich speech to the brink of war with Ukraine. *Eurasia Daily Monitor*, 19(18). <https://jamestown.org/program/putins-journey-from-the-munich-speech-to-the-brink-of-war-with-ukraine/>
- Bjerga, K. I. (2021). Høyrostat debatt på ville veier [Kronikk]. *Forsvaretsforum.no*. <https://forsvaretsforum.no/kronikk-nordomradene-sikkerhetspolitikk/hoyrostat-debatt-pa-ville-veier/186246>
- Bragstad, H. H. (2016). *Avskrekking og beroligelse i norsk sikkerhetspolitikk overfor Russland* [Masteroppgave, Forsvarets høyskole]. Brage. <http://hdl.handle.net/11250/2392376>
- Booth, K. & Wheeler, N. J. (2018). Uncertainty. I P. D. Williams & M. McDonald (Red.), *Security studies: An introduction* (s. 131–146). Routledge.
- Brundtland, A. O. (1966). The Nordic balance: Past and present. *Cooperation and Conflict*, 1(4), 30–63. <https://doi.org/10.1177/001083676600100403>
- Buzan, B., Wæver, O. & De Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Børresen, J., Gjeseth, G. & Tamnes, R. (2004). *Norsk forsvarshistorie: 1970–2000. Alliansforsvar i endring*. Eide.
- Chesterton, G. K. (1929). *The thing*. Aeterna Press.
- Cullen, P. & Stormoen, O. M. (2020). *US-Norway bilateral defense agreements: A partnership that strengthens NATO*. Norwegian Institute for International Affairs (NUPI). <https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/handle/11250/2651946>
- Dalhaug, A. B. (2022, 5. juli). Norsk basepolitikk er moden for skraphaugen [Kronikk]. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/kronikk/basepolitikk/forsvaret/nato/kronikk-norsk-basepolitikk-er-moden-for-skraphaugen/2-1-1252609>
- de Carvalho, B. D. & Leira, H. (2020). *Hva er internasjonal politikk*. Universitetsforlaget.
- Diesen, S. (2021). Avskrekking og beroligelse – en kritisk militærfaglig betraktning. *IFS Insights*, (6). <https://hdl.handle.net/11250/2766167>
- Dramstad, A. (2021). *Beroligelses-og avskjermingsaspektet i støpeskjeen? Utviklingen av de selvpålagte restriksjonene innen norsk forsvars-og sikkerhetspolitikk 1970–1999* [Masteroppgave, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin. <https://hdl.handle.net/10037/22177>
- Drezner, D. W., Farrell, H. & Newman, A. L. (Red.). (2021). *The uses and abuses of weaponized interdependence*. Brookings Institution Press.
- Foreign Affairs. (2022, 19. april). Was NATO enlargement a mistake? *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/ask-the-experts/2022-04-19/was-nato-enlargement-mistake>
- Forsvaret. (2021, 21. desember). Norge og Russland styrker viktig avtale i nord. *Forsvaret.no*. <https://www.forsvaret.no/aktuelt-og-presse/aktuelt/incsea>
- Farrell, H. & Newman, A. L. (2019). Weaponized interdependence: How global economic networks shape state coercion. *International Security*, 44(1), 42–79.

Beroligelse 2.0: Teori, praksis og rammevilkår i en ny tid

- Friis, K. (2000). Forsvar og identitet. I G. Dale, K. Dobinson, T. Fougner, K. Friis, Ø. Jæger, T. Larsen, I. Skjelsbæk, G. Steen, G. R. Tangenes, H. Thune & K. Visnes, *Grenser for alt: Kritiske perspektiver på norsk utenrikspolitikk* (s. 119–142). Spartacus forlag.
- Friis, K. (2007). Konstruktivism og nasjonale interesser. *Internasjonal Politikk*, 65(3), 85–96.
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167–191.
- Graczyk, P. & Rottem, S. V. (2020). The Arctic Council: Soft actions, hard effects? I G. H. Gjørsv, M. Lanteigne & H. Sam-Aggrey (Red.), *Routledge handbook of Arctic security* (s. 221–233). Routledge.
- Gulling, P. (2021). *Sikkerhetspolitiske dilemmaer. En studie av amerikansk sikkerhetsstrategi og betydningen for Norge* [Masteroppgave, Forsvarets høyskole]. Brage. <https://hdl.handle.net/11250/2832115>
- Haugevik, K. & Sverdrup, U. (Red.) (2019). *Ten years on: Reassessing the Stoltenberg report on Nordic cooperation*. University of Iceland.
- Haukkala, H. (2008). Russian reactions to the European neighborhood policy. *Problems of Post-Communism*, 55(5), 40–48.
- Hemingway, E. M. (1929). *Og solen går sin gang* (G. Larsen, Overs.). Gyldendal. (Opprinnelig utgitt 1926)
- Herz, J. H. (1950). Idealist internationalism and the security dilemma. *World Politics*, 2(2), 157–180.
- Holst, J. J. (1966). Norsk utenrikspolitikk i strategisk perspektiv. *Internasjonal Politikk*, 5, 663–490.
- Holst, J. J. (1967). *Norsk sikkerhetspolitikk i strategisk perspektiv. Bind I: Analyse*. NUPI.
- Holst, J. J. (1967a). *Norsk sikkerhetspolitikk i strategisk perspektiv. Bind II: Dokumentasjon*. NUPI.
- Huitfeldt, A. (2022, 30. august). *Fiskerisamarbeid bidrar til stabilitet i nord* [Innlegg på Nordnorskdebatt.no]. Utenriksdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fiskerisamarbeid_stabilitet/id2926113/
- Huth, P. K. (1999). Deterrence and international conflict: Empirical findings and theoretical debates. *Annual Review of Political Science*, 2(1), 25–48.
- Jakobsen, E. & Mathy, E. (2022). *The strategic direction of the United States in an era of competition*. NUPI Policy Brief, 16, 2022. NUPI.
- Jervis, R. (1976). *Perception and misperception in international politics*. Princeton University Press.
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2), 167–214.
- Jervis, R. (1979). Deterrence theory revisited. *World Politics*, 31(2), 289–324.
- Keohane, R. O. & Nye, J. S. (1987). Power and interdependence revisited. *International Organization*, 41(4), 725–753.
- Knopf, J. W. (2012). Varieties of assurance. *Journal of Strategic Studies*, 35(3), 375–399.
- Kristiansen, M. & Hoem, N. (2019). Avskrekking som element i cybersikkerhetsstrategi fra et småstatsperspektiv. *Internasjonal Politikk*, 77(3), 252–265.
- Krutikhin, M. (2021). Russia's Gazprom: A case study in misused interdependence. I D. W. Drezner, H. Farrell & A. L. Newman (Red.), *The uses and abuses of weaponized interdependence* (s. 185–202). Brookings Institution Press.
- Kydd, A. (1997). Sheep in sheep's clothing: Why security seekers do not fight each other. *Security studies*, 7(1), 114–155.
- Kydd, A. (2000). Trust, reassurance, and cooperation. *International Organization*, 54(2), 325–357.
- Kydd, A. (2003). Which side are you on? Bias, credibility, and mediation. *American Journal of Political Science*, 47(4), 597–611.
- Lange, H. M. (1948). Norsk utenrikspolitikk [tale i Oslo Militære Samfund]. *Norsk Militært Tidsskrift*, 118(4), 149–161.
- Leonard, M. (2021). *The age of unpeace: How connectivity causes conflict*. Random House.
- Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine crisis is the west's fault: The liberal delusions that provoked Putin. *Foreign Affairs*, 93(77).
- Mearsheimer, J. J. (2019). Bound to fail: The rise and fall of the liberal international order. *International Security*, 43(4), 7–50.
- Meierding, E. (2021). Weaponizing energy interdependence. I D. W. Drezner, H. Farrell & A. L. Newman (Red.), *The uses and abuses of weaponized interdependence* (s. 169–184). Brookings Institution Press.
- Merton, R. K. (1995). The Thomas theorem and the Matthew effect. *Social Forces*, 74(2), 379–422.
- Moen, K. E. (1998). Selvpålagte restriksjoner i nord. *Forsvarsstudier*, 5.
- Morgenthau, H. J. (1967). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. Knopf.
- Nye, J. S. (2011). *The future of power*. Public Affairs.
- Nye, J. (2017a). Soft power: The origins and political progress of a concept. *Palgrave Communications*, 3(1), 1–3.
- Nye, J. S. Jr., (2017b). Deterrence and dissuasion in cyberspace. *International Security*, 41(3), 44–71.
- Oma, I. M. (2021). Avskrekking og beroligelse – den «doble strategi» som kom inn fra kulden. *IFS Insights*, 7. <https://hdl.handle.net/11250/2770950>

- Pedersen, T. (2018). Når nordområdene lever sitt eget liv. *Internasjonal Politikk*, 76(3), 140–158. <https://doi.org/10.23865/intpol.v76.1122>
- Pettersten, B., Eriksen, I., Guldahl, H., Fredriksen, B., Koppergård, E., Norstrøm, J. & Ursin, E. (2023, 16. april). *Spionskipene*. NRK. <https://www.nrk.no/nordland/xl/fiskebater-og-andre-fartoy-frarusssland-kan-drive-spionasje-og-etterretning-i-norge-1.16371100>
- Poast, P. (2022, 15. juni). A world of power and fear what critics of realism get wrong. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-06-15/world-power-and-fear>
- Riste, O. (2005). *Norway's foreign relations: A history*. Universitetsforlaget.
- Rottem, S. V. (2007). Forsvaret i nord – avskrekking og beroligelse. *Tidsskrift for aamfunnsforskning*, 48(1), 63–87.
- Sartori, G. (1970). Concept misformation in comparative politics. *American Political Science Review*, 64(4), 1033–1053.
- Skogan, J. K. (1980). *Virkemidler, begrensninger og forutsetninger i norsk sikkerhetspolitikk*. Norsk utenrikspolitisk institutt.
- Skogan, J. K. (2009). Norsk sikkerhetspolitikk i strategisk perspektiv – Johan Jørgen Holst [anmeldelse]. *Internasjonal Politikk*, 67(4), 784–786. <https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/1891-1757-67-4>
- Solvang, Ø. & Wegge, N. (2023). Hvordan skal Nord-Norge forsvares? En analyse av landmakten på NATOs nordflanke. I N. Wegge (Red.), *Sikkerhetspolitikk og militærkraft i Arktis* (s. 15–37). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.183.ch2>
- Steele, B. J. (2019). *Restraint in international politics*. Cambridge University Press.
- Stewart, P. & Ali, I. (2022, 1. april). Exclusive: US cancels ICBM test due to Russia nuclear tensions. *Reuters*.
- Støre, J. G. (2005, 10. november). Et hav av muligheter – en ansvarlig politikk for nordområdene [Tale ved Universitetet i Tromsø]. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2005/et-hav-av-muligheter--en-ansvarlig-poli/id273194/>
- Sverdrup, U. & Wilson Rowe, E. (2015). Norway is re-thinking its Russian relations. *Europe's World*. <https://www.nupi.no/en/publications/cristin-pub/norway-is-re-thinking-its-russian-relations>
- Søreide, I. M. E. (2021, 11. oktober). En sikkerhetspolitikk for fremtiden [Kronikk]. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/jaKoPn/en-sikkerhetspolitikk-for-fremtiden>
- Søreide, I. E. & Bakke-Jensen, F. (2018, 13. juni). *Sammen er vi sterke* [Innlegg i *Nordlys*]. Utenriksdepartementet. https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/ud/taler-og-innlegg/imes_taler/2018/sammen_sterke/id2604283/
- Talmadge, C. (2019). Emerging technology and intra-war escalation risks: Evidence from the Cold War, implications for today. *Journal of Strategic Studies*, 42(6), 864–887.
- Tamnes, R. (1997). *Oljealder 1965–1995*. Universitetsforlaget.
- Tamnes, R. (2019a). Småstatsrealisme i 70 år. *Internasjonal Politikk*, 77(1), 49–59.
- Tamnes, R. (2019b). The High North: A call for a competitive strategy. I J. A. Olsen (Red.), *Security in Northern Europe: Deterrence, defence and dialogue* (s. 8–22). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429289347>
- Tjelmeland, H. (2014). Norsk-sovjetisk fagleg diplomati og den europeiske détente. *Historisk Tidsskrift*, 93(4), 597–623.
- Tsygankov, A. P. (2012) *Russia and the west from Alexander to Putin: Honor in international relations*. Cambridge University Press.
- Tørrisplass, O. M. (2023). Luftmakt i Arktis. I N. Wegge (Red.), *Sikkerhetspolitikk og militærkraft i Arktis* (s. 75–99). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.183.ch4>
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge University Press.
- Wilhelmsen, J. & Gjerde, K. L. (2018). Norway and Russia in the Arctic: New cold war contamination? *Arctic Review*, 9, 382–407.
- Wilhelmsen, J. (2021). Spiraling toward a new cold war in the North? The effect of mutual and multifaceted securitization. *Journal of Global Security Studies*, 6(3).
- Ulriksen, S. (2002). *Den norske forsvarstradisjonen: Militærkraft eller folkeforsvar?* Pax forlag.
- United States Government. (2022). *National defence strategy*. Department of Defense. <https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.PDF>
- Åtland, K., Nilsen, T. & Pedersen, T. (2022). Military muscle-flexing as interstate communication: Russian NOTAM warnings off the coast of Norway, 2015–2021. *Scandinavian Journal of Military Studies*, 5(1).

Abstract in English
**Norwegian reassurance 2.0: Theory, practice, and
changing structural dynamics**

The concept of 'beroligelse' (reassurance) forms an integral part of Norwegian foreign and security policy. Russia's latest invasion of Ukraine has re-ignited the debate on the relevance of 'classic' Norwegian reassurance measures: the self-imposed limitations on Allied military activity in the northern parts of Norway. In this article, however, the concept is understood as far more than just the restrictions on alliance-based deterrence. Conceptually, it is therefore fruitful to distinguish between two types of reassurance: passive and active. A conceptual clarification will be useful for understanding the hypothesized effects of the different form(s) of reassurance and therefore for a discussion of the concept's continued relevance for Norway's relationship with Russia – at a time when technological advances and significant geopolitical changes challenge the structures and assumptions on which reassurance is founded. This article argues from the premise that we do not know whether reassurance works as intended. Reassurance, a concept that was initially built on the worldview and logic of post-war realism, should therefore also be scrutinized using theoretical 'lenses' that can provide complimentary understandings of how the different forms of reassurance could work in a world that has gone through considerable changes since Holst coined the concept.

Keywords: security policy · foreign policy · Norway · defence · international relations